

**KONINKLIJKE
VERENIGING
TER BEOEFENING
VAN DE
KRIJGSWETENSCHAP**

OPGERICHT 6 MEI 1865

Ereleden

Z K.H. de Prins der Nederlanden

Z E. Luitenant-Generaal b.d.

M. R. H. Calmeyer

Generaal-Majoor b.d J. J. de Wolf

Generaal-Majoor b.d.

E. R. d'Engelbronner

Generaal-Majoor

J. P. Verheijen

Bestuur

Voorzitter

H. A. Couzy, kol art

Vice-voorzitter

A. T. M. Oonincx, cdre KLu

Leden

G. C. Berkhof, bgen gn

A. J. G. M. Blomjous, maj cav

mr. B. J. van Eenennaam

F. J. Roelofs, kol KLu

J. C. M. Knol, bgen inf

A. G. C. Kok, kol marns

W. IJspeert, ktz

Redacteur

W. Walthuis, genm inf b.d.

Molenstraat 78.

4841 CG Prinsenbeek

Secretaris

W. F. Anthonijsz, lkol cav

Denijsstraat 135.

2551 HJ Den Haag

Penningmeester

J. R. Karssing, maj cav

Meeuwenlaan 23

2352 CN Leiderdorp

girorekening 7 88 28

MARS IN CATHEDRA

15 JUL
1984

61

IN DIT NUMMER

Mededelingen van het bestuur:
Algemene ledenvergadering te
Den Haag, maandag 14 mei 1984
– Jaarverslag van de redacteur
resp. hoofdredacteur van Mars in
Cathedra en de Militaire Spectator
– Bijeenkomst te Den Haag,
maandag 5 maart 1984

2152

Strategische problemen van het
Midden-Oosten, voordracht door
A. Shalev, brigade-generaal (res.)

2155

Discussie

2168

©

MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR

Algemene ledenvergadering te Den Haag

maandag 14 mei 1984

Het verslag van de op bovengenoemde datum gehouden bijeenkomst zal, met de tekst van de gehouden voordracht en de samenvatting van de in aansluiting daarop gehouden discussie, worden afgedrukt in het eerstvolgende nummer van dit orgaan. Het bestuur is evenwel van mening dat het minder juist zou zijn de leden die niet ter vergadering aanwezig waren tot het verschijnen van dat nummer in het ongewisse te laten over de ter algemene ledenvergadering genomen besluiten, en prefereert het reeds thans daarvan verslag te doen. Voor de ter vergadering goedgekeurde jaarverslagen van secretaris en penningmeester moge worden verwezen naar het voorgaande nummer (MiC (1984)(60)2114).

De *voorzitter*, kol art H. A. Couzy, opent de algemene ledenvergadering te 22.10 uur, nadat de niet-leden de zaal hebben verlaten na afloop van de discussie die volgde op de gehouden inleiding over „Midden-Amerika: een brandhaard voor de jaren '80?“. Hij spreekt zijn grote voldoening erover uit dat de secretaris-generaal van het ministerie van defensie drs. G. H. J. M. Peijnenburg, de Bevelhebber der Landstrijdkrachten luite-

Na het Koninklijk besluit te hebben voorgelezen en aan de hoofdredacteur te hebben overhandigd, was de Secretaris-generaal drs. Peijnenburg de eerste die generaal-majoor titulair Walthuis met diens bevoordering kon gelukwensen

nant-generaal J. G. Roos en de DPKL, tevens erelid van de Koninklijke Vereniging, generaal-majoor J. P. Verheijen benevens een groot aantal leden en introduc e(s) getuige zijn geweest van de plechtigheid waarin de SG het Koninklijk Besluit nr 61 van 26 april 1984 voorlas bij hetwelk Hare Majesteit met ingang van 14 mei 1984 de titulaire rang van generaal-majoor verleende aan de hoofdredacteur bgen W. Walthuis. Hij onderstreept nogmaals dat die onderscheiding een welverdiend blijk van waardering is voor de vele inspanningen die de binnen afzienbare tijd aftredende hoofdredacteur zich in de loop van de twaalf jaren van zijn hoofdredacteurschap heeft getroost ten dienste van de lezers van de Militaire Spectator en Mars in Cathedra. Als tolk

van het bestuur en alle leden wenst hij generaal Walthuis van harte geluk en dankt hem voor alles wat deze voor de Koninklijke Vereniging heeft betekend.

Vervolgens deelt de *voorzitter* mee dat de ledenwerving in de loop van het verenigingsjaar op de oude voet is voortgezet en dat daaraan veel inspanning is besteed; dat heeft erin geresulteerd dat verscheidene leerlingen van de Hogere Krijgsschool en de Luchtmachtstafschool, cadetten van de KMA en leerlingen van het OCOSD de bijeenkomsten met inleidingen hebben bijgewoond en dat een aantal zich als lid heeft opgegeven. Ook de instelling van de Cadettenprijs, waarmee werd beoogd de aankomende generatie jonge beroepsofficieren te stimuleren in hun bereidheid tot het doen publiceren van hun militair-wetenschappelijke studies, heeft bijgedragen tot meer bekendheid van de vereniging; in 1983 werd de Cadettenprijs voor de eerste maal toegekend, en

wel aan tnt art J. P. Tack, wiens be-
kroonde scriptie werd afgedrukt in
de eerste twee nummers van de *Mil-
itaire Spectator* jaargang 1984.

Voor de jaarverslagen van secreta-
ris en penningmeester verwijst de
voorzitter naar MiC nr 60, waarin
beide zijn gepubliceerd. Als aanvul-
ling meldt de *penningmeester* nog
dat inmiddels de subsidie is ontvan-
gen en dat voorts de inkomsten uit
advertenties nog zijn meegevallen,
ondanks de narigheden die gepaard
gingen aan het onvoorziën beëindi-
gen van het lopende contract door
de advertentieacquisiteur. Aange-
zien verder over de beide jaarver-
slagen noch op- noch aanmerkingen
worden gemaakt en de kascontrole-
commissie alles in orde heeft bevon-
den, worden zij bij acclamatie en
onder dankzegging aan de verant-
woordelijke bestuursleden goedge-
keurd.

Vervolgens geeft de *hoofdredacteur*
een summere samenvatting van zijn
jaarverslag, dat hieronder in exten-
so wordt afgedrukt.

Jaarverslag van de redacteur resp. hoofdredacteur van Mars in Cathedra en de Militaire Spectator

Evenals in het voorgaande verslag-
jaar liet ook ditmaal de regelmaat in
het verschijnen van het verenig-
ingsorgaan *Mars in Cathedra* te
wensen over. De voornaamste re-
den daarvan was dat de inleiders
niet altijd de verplichting honoreer-
den, hun tekst op korte termijn na
de gehouden inleiding aan de redac-
teur ter hand te stellen ten behoeve
van de publikatie daarvan. Dat uit
het buitenland aangetrokken spre-
kers daarin nalatig waren, leidde
soms tot ernstige moeilijkheden. In
het bijzonder was dat het geval met
de inleiding van de Fransman Lel-
louche — gehouden op 14 oktober
1982 — waarvan de publikatie had
moeten geschieden in het nummer
van *Mars in Cathedra* dat op 15 ja-

nuari 1983 diende te verschijnen.
Aangezien geen tekst werd ontvan-
gen, moest de gehele inleiding van
de bandopname worden gerecon-
strueerd. Daarbij bleek dat de inlei-
der herhaaldelijk te ver van de mi-
crofoon had gesproken, terwijl bo-
vendien van sommige passages on-
mogelijk kon worden beluisterd wat
de Franse inleider precies in het En-
gels had gezegd. Het gevolg van dat
alles is geweest dat het bedoelde
nummer helaas niet kon verschij-
nen, ook al omdat op korte termijn
geen andere tekst beschikbaar was.
De eventueel in aanmerking kom-
mende kopij, te weten het verslag
van de op 15 november 1982 gehou-
den voordracht van rear-admiral
Gueritz over de Falklanderisis, was
weliswaar geheel gereed maar door
de inleider nog niet geretourneerd
met diens fiat nadat ook dié inlei-
ding van de bandopname was gere-
construeerd. Het achteraf alsnog
doen verschijnen van het uitgeval-
len nummer 56 kon mede daardoor
niet meer worden gerealiseerd.
Dientengevolge moest worden be-
sloten de jaargang 1983 slechts uit
drie nummers te doen bestaan. Zo-
als de lezers inmiddels hebben kun-
nen vaststellen, is de omvang van
enkele latere nummers enigszins
uitgebreid zodat het totale aantal
pagina's nauwelijks vermindering
heeft ondergaan. Het is te hopen dat
moeilijkheden zoals die zich in het
voorbijge verslagjaar hebben voor-
gedaan in de toekomst achterwege
zullen blijven.

De *Militaire Spectator* kende geen
vergelijkbare problemen; alle num-
mers konden op tijd verschijnen.
Evenals in de vorige verslagperiode
moet echter opnieuw worden opge-
merkt dat het aanbod van kopij uit
de kring van actief dienenden veel
te wensen overlaat. Bij het samen-
vatten van de inhoud van jaargang
nr 152 blijkt die te hebben bestaan
uit in totaal 465 bladzijden tekst —
de editoriaalen, boekbesprekingen
en uittreksels uit de vakpers niet

meegetrekkend — die als volgt kun-
nen worden onderverdeeld:

— 169 bladzijden gevuld met arti-
kel en over militair-historische on-
derwerpen, geschreven door 1 cdre,
1 kol b.d., 1 lkol, 1 kol b.d., 1 maj
en 3 b(urgers);

— 91 blzn gewijd aan strategie en
internationale verhoudingen, met
artikelen van de hand van 1 hgen, 1
ktz b.d., 1 ritm en 5 b;

— 57 blzn bevatten artikelen over
organisatie, automatisering, e.d.
van 1 hgen, 1 kol b.d., 2 lkols, 4
majs en 1 b;

— 43 blzn waren gewijd aan tac-
tiek, logistiek, opleidingen en pro-
cedures, geschreven door 1 cdre, 1
kol, 5 lkols en 3 majs;

— 42 blzn handelden over psycho-
logische en sociologische zaken, tra-
ditie en juridische aangelegenheden,
door 1 genmaj, 1 kol b.d., 1
maj en 2 b;

— 30 blzn bevatten artikelen over
buitenlandse krijgsmachten, van 1
kol b.d., 1 kap en 1 b;

— 33 blzn ten slotte werden gevuld
met discussies (Meningen van An-
deren en Antwoord op MvA).

Bij een enigszins andere opstelling
van het overzicht blijkt dat van de
bovenstaande produktie van 465
bladzijden tekst ongeveer gelijke
delen werden geleverd door actief
dienenden, officieren b.d., en bur-
gerauteurs. Aangezien de rubriek
Meningen van Anderen moeilijk
aan schrijvers uit een bepaalde
groep kan worden toegerekend, is
het beter die buiten beschouwing te
laten; alsdan resteren 432 blzn
tekst. Daarvan leverden actief dien-
nenden 152 blzn d.i. 35%, offn b.d.
135 blzn ofwel 31%, en burgerau-
teurs 145 blzn d.i. 34%. Opmerke-
lijk is daarbij dat de jongere garde
van de actief dienende categorie
weinig van zich liet horen: een der-
de deel van de aan die groep toe te
rekenen produktie was van de hand
van officieren beneden de rang van
lkol (50 blzn), en daarvan werd
slechts 20% geschreven door subal-

terme officieren (10 blzn van de gehele jaargang van het eigen vakblad werden gevuld met artikelen van een ritmeester en een kapitein; de luitenants lieten volledig verstek gaan!). Op deze plaats moge daarom nogmaals een beroep worden gedaan op de jongeren, gebruik te maken van de gelegenheid hun eigen ideeën voor te leggen aan de vakgenoten die daarover dan tot een vruchtbare discussie kunnen worden uitgenodigd. Het zou daarenboven aanbeveling verdienen als commandanten hun officieren zouden stimuleren tot het publiceren van hetgeen ongetwijfeld aan gesprekstof voorhanden is binnen de kring van de jongere subalternen. De Militaire Spectator zou dan zeer zeker nog lezenswaardiger kunnen worden!

De vergadering kan instemmen met de samenvatting van het jaarverslag zoals die door de hoofdredacteur werd gepresenteerd.

Bij de bestuursverkiezing worden de aftredende en herkiesbaar gestelde bestuursleden bij acclamatie herkozen: de vice-voorzitter, cdre KLu b.d. A. T. M. Oonincx, wordt in zijn functie herbenoemd tot grote voldoening van bestuur en leden; de wegens flo afgetreden kol KLu b.d. W. Kasteleijn wordt opgevolgd door kol KLu F. J. Roelofs, die inmiddels reeds sinds 1 november 1983 op goede wijze in het bestuur heeft gefunctioneerd; ook met de kandidatuur van bgen inf P. L. Hoervers, die de functie van hoofdredacteur zal gaan vervullen, kan de vergadering instemmen.

Aangaande de komende wisseling van het hoofdredacteurschap van de Militaire Spectator en het redacteurschap van Mars in Cathedra deelt de *voorzitter* nog mee dat de aftredende hoofdredacteur bereid is gevonden zo lang aan te blijven tot de nieuwe hoofdredacteur de functie metterdaad zal kunnen overnemen. Naar verwachting zal dat in de

loop van het komende najaar het geval kunnen zijn. Omdat het bestuur voornemens is te gelegener tijd formeel afscheid te nemen van genmaj Walthuis acht de *voorzitter* het voorshands niet nodig dieper in te gaan op de verdiensten van de hoofdredacteur, ook niet omdat de secretaris-generaal daaraan reeds lovende woorden heeft gewijd bij het bekend maken van het KB. Hij wil daarom volstaan met nu erop te wijzen dat slechts weinigen zich zullen kunnen voorstellen hoe groot de werklast wel is die is verbonden aan de gecombineerde redactionele verantwoordelijkheid voor beide verenigingspublicaties, in het bijzonder indien doorlopend de hoge kwaliteit van de inhoud van beide periodieken moet worden verzekerd. Om die reden stelt hij dat de vereniging zeer veel dank is verschuldigd aan de (hoofd)redacteur; de vergadering onderstreept dat met applaus. Over de opvolging van prof. jhr. mr. Th. W. van den Bosch als buitengewoon hoogleraar van de bijzondere leerstoel Militair Straf- en Tucht recht aan de Universiteit van Amsterdam deelt de *voorzitter* ten slotte nog mee dat er reeds een geschikte kandidaat is gevonden maar dat de procedure nog niet is afgerond, reden waarom hij thans de naam van betrokkene nog niet in de open-

MILITAIRE SPECTATOR

Maandelijks ontvangen de leden de Militaire Spectator. Ten einde de toezending aan de leden die thans nog actief dienend officier van Land- of Luchtmacht zijn, ook na hun dienstverlating zeker te stellen, wordt belanghebbenden verzocht de ledenadministratie van de Vereniging (Karel Doormanlaan 274, 2283 BB Rijswijk) in voorkomend geval ter zake in te lichten.

baarheid mag brengen.

Bij de rondvraag informeert *dr. Snapper* naar een overzicht van het ledenbestand. De ledenadministrateur, *de heer Nijman*, verstrekt daarop de gevraagde gegevens als volgt: in 1982 bedroeg het aantal leden 1062, in 1983 was het gestegen tot 1081; daarbij moeten worden opgemerkt dat die toename in feite een „batig saldo” is van enerzijds het aantal afzeggingen en anderzijds de aanmelding van nieuwe leden, zodat samenvattend kan worden gesproken van een positieve ontwikkeling.

Niets meer aan de orde zijnde sluit de *voorzitter* te omstreeks 23.00 uur de Algemene Ledenvergadering 1984.

Bijeenkomst te Den Haag

maandag 5 maart 1984

De *voorzitter*, kol H. A. Couzy, verwelkomt de vele aanwezigen van zowel de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap als het Nederlandse Genootschap voor Internationale Zaken welks leden eveneens werden uitgenodigd. Hij herinnert aan het in 1979 door de Nederlandse regering genomen besluit, een pantserinfanteriebataljon ter beschikking te stel-

len van de UNIFIL, en veronderstelt dat de belangstelling van in het bijzonder legerkringen daarmee verband houdt, ook al is dan sindsdien de omvang van het Nederlandse contingent teruggebracht tot een compagnie.

Met een aantal gegevens uit bgen Shalevs curriculum vitae — zie het kader bij de tekst van de voordracht — leidt hij vervolgens de spreker van hedenavond in, en verleent hem daarna het woord voor het houden van zijn voordracht.

(Hoewel de voordracht en de daarop aansluitende discussie in de Engelse taal werden gehouden, is — ten einde onvolkomenheden te kunnen corrigeren — de weergave in het Nederlands vertaald.)

Strategische problemen van het Midden-Oosten

A. Shalev

brigade-generaal (res.)

Aan de uitnodiging, hier een voordracht te houden over de strategische problemen van het Midden-Oosten heb ik gaarne gevolg gegeven, niet in de laatste plaats omdat iedere Israëli veel sympathie heeft voor het Nederlandse volk vanwege de houding die het heeft aangenomen tijdens de Tweede Wereldoorlog en het vele goeds dat het toen heeft verricht voor de vervolgd.

Voor ik overga tot mijn eigenlijke onderwerp, wil ik beginnen met een korte inleiding: ik ben mo-

Brigade-generaal (res.) Aryeh Shalev werd geboren in 1926. Na zijn middelbare-schoolopleiding te hebben voltooid, werd hij in 1944 — nog onder het Britse mandaat over Palestina — gemobiliseerd door de verzetsbeweging Hagana en begon zo zijn militaire loopbaan. Na de cursus voor pelotonscommandanten te hebben doorlopen, commandeerde hij een infanteriecompagnie tijdens de Israëlische Onafhankelijkheidsoorlog. Na die oorlog was hij lid, en later hoofd van de Israëlische delegaties bij de gemengde wapenstilstandsbesprekingen met Egypte, Syrië, Jordanië en Libanon. In 1956-'57 volgde hij de hogere militaire vorming aan de Stafschool van de Israëlische krijgsmacht, waarna hij tot 1959 een staffunctie vervulde in het Noordelijke Commando. Van 1960 tot 1962 studeerde hij aan de Ecole Supérieure de Guerre in Parijs. In 1962 werd hij geplaatst bij het Directoraat Militaire Inlichtingen van het Algemeen Hoofdkwartier. Het jaar daarop werd hij aangewezen als woordvoerder voor de Israëlische krijgsmacht, welke functie hij vervulde tot na de Zesdaagse Oorlog. Van sept. '67 tot apr. '74 was hij hoofd van de afdeling Productie en Evaluatie van het Directoraat Militaire Inlichtingen, waarna hij tot juli '76 Militair gouverneur van Judea en Samaria — westelijke oever van de Jordaan — was. In september 1977 verliet hij de militaire dienst, en trad in januari '78 toe tot de staf van het Jaffee Center for Strategic Studies (JCSS) aan de Universiteit van Tel Aviv. Thans is hij plaatsvervangend directeur van dat instituut.

menteel géén lid van de strijdkrachten en behoor evenmin tot het regeringsapparaat, ik bekleed een researchfunctie in een instituut dat deel uitmaakt van de Universiteit van Tel Aviv. Dat centrum voor strategische studies is zes en een half jaar geleden opgericht door de universiteit, en wel om twee redenen: in de eerste plaats het algemene gevoel na de oorlog van 1973, dat strategische problemen niet alleen door de regering maar ook door de wetenschappers moeten worden bestudeerd, en in de tweede plaats omdat men wenste te streven naar internationaal prestige als het zou gaan om contacten met vergelijkbare studiecentra in andere landen. De geestelijke vader van het instituut was generaal Yariv — vroeger hoofd van de Militaire Inlichtingendienst en later minister van voorlichting in het kabinet-Rabin — die nu nog steeds aan het hoofd van het centrum staat.

Het JCSS werkt slechts voor een enkel onderwerp in opdracht van de Israëlische regering, namelijk „internationaal terrorisme“. De resultaten van dat onderzoek worden voorgelegd aan de speciale adviseur van de minister-president, die ook voor eventuele publikatie ervan zorgdraagt; alle andere onderzoeksrapporten worden door het instituut zelf gepubliceerd. Elk rapport verwoordt de mening van degene die het onderzoek heeft verricht: het instituut als zodanig neemt geen eigen standpunt terzake in, en ook de directeur heeft geen mogelijkheden voor het beïnvloeden van de meningen van de medewerkers. Op die wijze wordt een zo groot mogelijke objectiviteit gewaarborgd. Dienovereenkomstig wil ik vooropstellen, dat mijn inleiding van heden ook geheel en al weergeeft welke mijn persoonlijke mening is over het besproken onderwerp en níét hoe daarover wordt

gedacht door de Israëlische regering noch door de directeur van het JCSS. Dat geldt ook in het bijzonder voor mijn standpunt aangaande de westelijke Jordanoever waarover ik straks nog zal spreken en dat het onderwerp was van mijn laatstgehouden onderzoek: zowel het boek dat ik daarover vorig jaar heb doen verschijnen als wat ik in deze voordracht erover zal zeggen, verzoek ik u te beschouwen als mijn persoonlijke opvattingen.

Om u een inzicht te verschaffen in de strategische problemen van het Midden-Oosten heb ik mijn voordracht opgebouwd in vijf gedeelten, te weten:

- de sfeer van het Midden-Oosten;
- de supermachten in het Midden-Oosten;
- de militaire krachtsverhoudingen;
- Libanon;
- de westelijke Jordanoever.

Sfeer

Wij allen hebben te maken met de moeilijkheid dat wij het Midden-Oosten bezien met onze eigen, westerse ogen. Maar de situatie in het Midden-Oosten, de hele ambiance, de basisfactoren, zijn totaal anders dan u in het Westen gewend bent waar te nemen. Als ik over het Midden-Oosten spreek, heb ik het niet alleen over Israël en de Arabische landen, maar over alle moeilijkheden die daartussen over en weer bestaan en tussen de Arabische staten onderling bovendien: dat betreft dan meer dan twintig landen met meer dan tachtig miljoen inwoners, terwijl de staat Israël momenteel iets meer dan vier miljoen inwoners telt waarvan drie en een half miljoen Joden.

Welke zijn de kenmerken van de Arabische staten in het Midden-Oosten?

1. *Geen enkel Arabisch land is werkelijk democratisch*

Naar mijn overtuiging is dat een zeer belangrijke factor die van grote invloed is op een volgend element, dat aanstonds ter sprake zal komen.

De strijd om de macht wordt niet beslist door stemming in de volksvertegenwoordiging. In Jor-

danië bijvoorbeeld kwam enkele weken geleden voor het eerst sinds 1974 (!) het parlement weer bijeen. Maar niemand oefent kritiek op koning Hoessein omdat hij zolang heeft nagelaten de volksvertegenwoordiging bijeen te roepen. En zelfs als dan zo'n parlement bijeenkomt, heeft het in feite geen enkele macht: de beslissingen worden genomen door een gering aantal mensen, de heersers, de president, de koning van zo'n land. En het belangrijkste is wel dat de machtsstrijd wordt uitgevochten onder ongebreidelde toepassing van geweld. Ieder regime, in elk van die staten, handhaaft zich met geweld, en aarzelt ook niet metterdaad geweld te gebruiken. Zo schroomde Assad van Syrië niet, in Hamad duizenden mensen om te brengen; en nagenoeg niemand maakte zich druk daarover.

Ook de strijd tegen het regime is in elk van die landen gewelddadig; uitsluitend zelfs, want er is geen mogelijkheid van parlementaire strijd omdat de volksvertegenwoordiging geen enkele macht bezit.

2. *Gebruik van geweld is legitiem*

Het tweede fenomeen is dat, anders dan in Europa — waar de voorkeur immers volledig uitgaat naar politieke middelen — de toepassing van geweld in het Midden-Oosten als legitiem wordt beschouwd, zowel in de binnenlandse aangelegenheden als tussen de staten. Herinnert u zich de moord op president Sadat, ruim twee jaar geleden, of de burgeroorlog in Libanon met vele, zeer vele doden maar geen uitzicht op enigerlei verandering noch op een einde aan het geweld. Of denkt u maar terug aan de oorlogen tussen de Arabische staten onderling, zoals die tussen Zuid- en Noord-Jemen, of de oorlog tussen Irak en Iran die al meer dan drie jaar woedt zonder dat iemand het einde ervan kan voorspellen, terwijl alle Arabische staten rond de Perzische Golf erop hopen dat de strijd zal worden voortgezet mits geen van de beide belligerenten erin slaagt een beslissende overwinning te behalen . . . omdat die buurlanden de mogelijke gevolgen vrezen van een suprematie van een van beide. En het is een feit, dat zo'n oor-

loog tussen twee olie producerende landen kan en zal blijven voortduren, en dat noch de Sovjet-Unie, noch de Verenigde Staten ook maar iets kunnen doen om een einde eraan te maken.

Kortom, het gebruik van geweld is legitiem; niet alleen tegenover Israël, maar evenzeer onder elkaar. Dat zijn de spelregels en de Westerse mens zal dat moeten begrijpen.

3. *De kloof tussen de Arabische naties is nagenoeg volledig*

Nooit tevoren heeft ooit een zó diepe kloof bestaan. De betrekkingen tussen Jordanië en Syrië, tussen Syrië en Irak, zijn op een extreem dieptepunt. Inzake de doelstellingen van de oorlog tussen Irak en Iran zijn er niet te overbruggen meningsverschillen: terwijl de meeste Arabische staten Irak steunen, zijn er andere zoals Syrië, Libië en Noord-Jemen — de meest extreme regimes — die achter Iran staan.

Dat is het echter niet alleen. Bij het constateren van de kloof in de Arabische wereld hebben wij het over een gebied waarin de plaatselijke en regionale belangentegenstellingen de particularistische kloof in stand houden en verbreden, niettegenstaande er in het verleden verschillende pogingen werden gedaan om de eenheid in het Arabische kamp tot stand te brengen — vooral destijds door Nasser — die echter alle mislukten. Dat het particularisme zo onuitroeibaar is, betekent evenwel niet dat het niet mogelijk zou zijn in de toekomst te komen tot de een of andere vorm van samenwerking, voor korte tijd en met een beperkt doel zoals bijvoorbeeld een militaire operatie tegen Israël. In dat verband herinner ik u eraan dat in 1967, twee weken voor de oorlog uitbrak, de betrekkingen tussen Hoessein en Nasser uiterst gespannen waren en dat de laatste bij herhaling moordaanslagen had doen plegen op Hoessein, gepaard aan een ongekend felle propaganda tegen Jordanië en de Hasjemitische troon. Desondanks kwam Hoessein plotseling op het idee naar Nasser te gaan; hij ging naar Egypte en verzoende zich met Nasser met als gevolg dat niet alleen de Jordaanse militaire operaties tegen Israël en de wes-

telijke Jordaanse strijdkrachten daarbij zelfs werden gecommandeerd door een Egyptenaar. Met andere woorden: er mag dan een kloof bestaan, op een onverwacht moment kan er wel degelijk een tijdelijk samenwerkingsakkoord met een beperkte doelstelling worden gesloten. Dat was eveneens het geval in 1973 tussen Egypte en Syrië, en het werd beëindigd toen Egypte op de politieke toer ging en met Israël begon te onderhandelen, wat Syrië onaanvaardbaar vond.

Kort samengevat: het is een wereld van confrontatie, kloven, conflicten — niet alleen het Israëlisch-Arabische conflict — en af en toe een beperkte samenwerking.

4. *Ten opzichte van Israël een tweeledige trend*

Enerzijds is er een voortdurende confrontatie en anderzijds een door Egypte begonnen vredesproces. De Arabische staten volharden in een vijandige houding en weigeren Israël als realiteit te aanvaarden; daartegenover staat een ontluikend vredesproces, weliswaar fragiel en problematisch maar er is vrede. Persoonlijk ben ik in de gelegenheid geweest bij verschillende conferenties de Arabische gedelegeerden te ontmoeten. In de laatste twee jaren heb ik kunnen constateren dat zij een ander geluid laten horen dan vroeger. Zij zeggen nu: „Wij mogen jullie niet, wij willen jullie hier niet, maar jullie zijn nu eenmaal een feit; jullie bent hier, en wij kunnen niets doen om jullie weer uit het Midden-Oosten te verdrijven“. Tot dusverre is die opstelling nog niet in de een of andere politieke bereidheid tot onderhandelen met Israël vertaald, en ook niet in een officiële acceptatie van Israëls bestaan. Ik acht het toch van groot belang dat zij inzien dat het niet mogelijk is de Israëlische staat met geweld uit het Midden-Oosten weg te krijgen: misschien kan dat in de toekomst leiden tot de een of andere vorm van een politiek akkoord. Voorlopig onderken ik echter slechts de beide trends, waarvan niet kan worden voorspeld welke in de toekomst de overhand zal krijgen. Hopelijk zal dat dan het vredesproces blijken te zijn, want naar mijn mening is de huidige vrede met

Egypte een fundamentele factor in de verhoudingen in heel het Midden-Oosten. Dat neemt niet weg dat ik zeer zeker nog tal van risico's aanwezig acht die tot een hernieuwd uitbreken van ongewenste oorlogen zouden kunnen leiden.

Supermachten

Wij moeten in al onze beschouwingen rekening houden met het feit dat er supermachten bestaan die beschikken over een overvloed aan politieke, financiële, economische en militaire capaciteiten. Maar zij hebben ook hun beperkingen. Wij moeten hun rol en hun invloed niet overschatten, vooral niet in het Midden-Oosten.

Ook in dit opzicht moeten wij bedenken dat wij het hebben over het Midden-Oosten en *nét* over Europa: er is geen Yalta-overeenkomst over de verdeling van het gebied in invloedssferen van Oost en West. In het Midden-Oosten botsen de supermachten over posities, over invloed, over het beperken van de invloed van de ander, over het uitdrijven van de ander. Er zijn verschillende Amerikaanse successen geweest, vooral toen Egypte uit het Sovjetrussische kamp overging naar de kant van de Verenigde Staten; en ook het Israëliisch-Egyptische vredesverdrag was een Amerikaans winstpunt omdat de VS meespeelden terwijl de Sovjet-Unie volledig afzijdig bleef. Maar anderzijds heeft ook de Sovjet-Unie wel winst weten te boeken, bijvoorbeeld Syrië. Het is niet alles zwart of wit, de strijd gaat door en daarbij is elk van de partijen bereid zekere risico's te nemen.

De Amerikanen bijvoorbeeld waren bereid met terdaad op te treden in Beiroet, niet alleen als deelnemers aan de multinationale vredesmacht maar ook door zelf werkelijk geweld te gebruiken, artilleriebeschietingen uit te voeren met zware artillerie en scheepsgeschut, en jachtbommenwerpers in te zetten tegen doelen in Libanon.

De Russen waren bereid in Syrië op te treden met Sam5-raketten die nog niet eerder buiten de Sovjet-Unie waren beschikbaar gesteld, en die zelfs te bemannen met eigen personeel. Dat was een niet

gering risico, want stel dat Syrië morgen met een oorlog zou beginnen, wat doen de Russen dan? Als zij *nét* meedoen, lijden zij gezichtsverlies en dat is daar haast dodelijk. Doen zij het *wèl*, en verliezen zij, dan is *dàt* hun probleem: als zij dan hun luchtdoelraketten gebruiken tegen Israëliische gevechtsvliegtuigen, *móét* de Israëliische luchtmacht die raketopstellingen wel aanvallen; en als die dan worden vernietigd, wat volgt dan daar weer op? Voorts hebben zij aan Syrië hun SS21's geleverd, met een reikwijdte van 120 km en veel nauwkeuriger dan de Frog-7 die ook niet verder reikte dan 70 km. De Syriërs hadden eerder ook al de Scud-B-raketten (d.i. de SS1c) die weliswaar een dracht hadden van circa 230 km maar die bij lange niet zo nauwkeurig waren als de SS21.

Deze voorbeelden tonen aan dat beide partijen bereid zijn risico's te nemen, zij het beperkte zodat het niet tot een rechtstreekse confrontatie tussen hen komt.

Wat zijn nu momenteel precies de problemen van die supermachten? In de eerste plaats *wel de klanten*. De strijdvragen in het Midden-Oosten worden namelijk niet beslist door de supermachten zelf, maar de beslissing over oorlog of vrede in het Midden-Oosten wordt genomen door hun klanten, de landen in de regio. De Egyptenaren en de Syriërs ontketenden in 1973 de oorlog zonder van tevoren de instemming van het Kremlin te vragen. Pas twee dagen voor het begin van de vijandelijkheden stelden zij de Russen ervan in kennis *dàt*, maar niet *wannéér* zij ten strijde zouden gaan. Zij voelden zich niet in het minst verplicht die beslissing te laten afhangen van de Sovjetrussische leiding die dat misschien zou hebben willen verhinderen, *nét* omdat zij tegen oorlog is maar wel omdat zij gekant is tegen een conflict waarin haar klanten worden verslagen want dat geldt ook als een nederlaag voor de Sovjet-Unie; zij kon er niets aan veranderen, en dat voorbeeld bewijst de beperkingen van de supermachten in het Midden-Oosten. Misschien niet alleen daar, maar ik wil mij bepalen tot het gebied dat centraal staat in deze voordracht.

De essentiële beslissingen over oorlog en vrede

worden derhalve genomen door de landen in de regio, die daarbij uiteraard wel rekening moeten houden met de belangen, de positie, enzovoort. van de supermachten, maar zij zullen zich toch niet door dergelijke overwegingen laten weerhouden indien hun eigen nationale belangen op het spel staan. De gevolgtrekking moet dan ook zijn dat het klantenaspect zeer veel gewicht in de schaal legt: als een supermacht een betrouwbare klant heeft, kan dat leiden tot een aanzienlijke verbetering van haar positie in het Midden-Oosten, vooral omdat de supermacht niet zelf rechtstreeks in de strijd wordt betrokken maar alleen indirect, via de klant. Daarom moeten de supermachten, en evenzeer de onderscheidene partijen in de regio, ook de *betere klanten* uitkiezen. Dat is niet altijd eenvoudig. Israël koos de Christenen in Libanon als klant — de Maronieten — maar had in feite ook geen andere keus. De Maronieten bleken echter niet in staat zich te manifesteren als de dominerende factor in Libanon; zij verliezen terrein.

- Een *eerste punt* betreffende het klantenaspect is daarom dat de supermogendheden zo mogelijk, rekening houdende met de plaatselijke omstandigheden in de regio, de juiste klant kiezen die de beste kansen heeft en sterker is of kan worden; zij moeten daarbij onderzoeken in hoeverre de politieke, emotionele en filosofische gezichtspunten van die klant met de hunne overeenkomen.

- Een *tweede punt* is, dat de mogelijkheden tot beïnvloeding van de belangrijkste vraagstukken door de supermachten beperkt zijn. In welk opzicht blijkt het duidelijkste bij het vergelijken van Israël en de Arabische staten. De laatstgenoemden hebben de Sovjet-Unie nodig. Níét om te worden onderwezen in socialisme, want het is niet hun ideaal socialistisch te worden: zij wensen van de Sovjet-Unie vooral wapens te ontvangen die hen een militaire optie kunnen verschaffen tegenover zowel Israël als andere landen. Nu poogt de Sovjet-Unie de zaak te traineren, en níét alles te leveren waarom wordt gevraagd. In 1971-'72 gaf zij Sadat bijvoorbeeld niet de wapens die hij nodig oordeelde, en uiteindelijk werden de Russen daarom uit Egypte weggestuurd.

Momenteel voorzien beide supermachten hun klanten in het Midden-Oosten zonder enige beperking van alle conventionele wapens die zij maar wensen.

- Een *derde punt* is dat van de mogelijke druk die op de klanten kan worden uitgeoefend. Israël is in velerlei opzicht sterk afhankelijk van de Verenigde Staten. Te sterk zelfs. Maar Amerika zou toch wel veel moeilijkheden ondervinden als het zou proberen die klant onder druk te zetten, om het even of dat politieke, economische, financiële of militaire druk zou zijn. Een eerste voorwaarde is, dat er politieke omstandigheden moeten aanwezig zijn die een dergelijke druk uitvoerbaar maken, zoals bijvoorbeeld dat Jordanië zich zou scharen bij het vredesproces en dat Israël zich dan daartegen verzet: veronderstel dat zoiets zich zou voordoen, dan is het probleem wat Amerika dan wel zou kunnen doen. Want Israël is — uit Amerikaans standpunt beschouwd — niet alleen maar een belangrijke factor in het Midden-Oosten, maar zeker niet minder in de mondiale confrontatie tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie. Om dan druk op Israël te kunnen oefenen, moet er flink worden gesneden in de stroom van geld en wapens. In dat geval zou Israël kunnen worden genoodzaakt toe te geven. Maar dat brengt risico's met zich. In de eerste plaats zou een dergelijke verzwakking van de Israëlische positie ten opzichte van de klanten van de Sovjet-Unie ertoe kunnen leiden dat juist die supermogendheid daarvan zou kunnen profiteren. En in de tweede plaats zou Israël een noodsprong kunnen maken, dwaze dingen kunnen doen, bijvoorbeeld een oorlog ontketenen. En in de derde — zeker niet de laatste — plaats is daar ook nog de interne situatie in de Verenigde Staten, waar de binnenlandse politiek sterk rekening moet houden met de Joodse machten en hun invloed. Ik probeer niet te zeggen dat de Verenigde Staten in het geheel géén druk kunnen uitoefenen, maar de druk die zij in het verleden tegen Israël hebben gebruikt, was niet totaal maar beperkt. Het is uiterst ingewikkeld, tegen Israël een totale druk te verwezenlijken wanneer daarbij rekening wordt gehouden met de keerzijde van de medaille. Kortom, ik zeg niet dat er op een be-

paald ogenblik géén druk zal komen, maar dat totale druk hoogst onwaarschijnlijk is in de relatie tussen de Verenigde Staten en Israël.

Samenvattend: de invloed van de supermogendheden op oorlog of vrede in het Midden-Oosten is beperkt. Er zou zelfs nog wel eens mogen worden onderzocht in hoeverre die invloed zodanig is dat daarmee een bepaald land ertoe zou kunnen worden gebracht te handelen tegen het eigen nationale beleid en het eigen nationale belang. In dat opzicht acht ik de invloed van de supermachten in het Midden-Oosten inderdaad zeer beperkt, en derhalve moet ik concluderen dat de opties van vrede of oorlog hoofdzakelijk ter competentie zijn van de staten in die regio.

De militaire krachtsverhoudingen

1. *Kwantitatief*

Israël kan — na mobilisatie — beschikken over 540.000 man; dat is de oorlogsterkte, inclusief het beroepspersoneel. Daartegenover kunnen de Arabische staten na mobilisatie 2,3 miljoen man stellen. Indien wij ons beperken tot uitsluitend de aan Israël grenzende staten alsmede de van elders toegeleverde contingenten, brengen die een totaal van 1,8 miljoen man in het veld. Dat is een krachtsverhouding van 1 : 3,4.

Veel erger is het wanneer de parate sterkte wordt vergeleken: de Israëlische grondstrijdkrachten zijn in hoofdzaak reservestrijdkrachten, bij de Arabische strijdkrachten zijn zij daarentegen paraat. Ook daar heeft men een groot reservepersoneel, maar niet in de vorm van mobilisabele divisies of brigades. De meeste Israëlische divisies daarentegen zijn mobilisabel, en hebben ten minste 48 uur nodig alvorens die reserves kunnen worden gemobiliseerd en ontplooid in hun verdedigingsopstellingen. Indien de Arabische staten dan ook ooit zouden kunnen slagen in het bij verrassing ontketenen van een oorlog — en ik hoop dat hen dat nooit zal lukken — dan zou een dergelijke *strategische overvalling* — het slechtst denkbare geval voor Israël — de parate sterkte van dat land, te weten 170.000 man, stellen tegenover 1 miljoen

man van alleen de aangrenzende Arabische staten. Dat betekent een krachtsverhouding van 1 : 6,4. Dat is uiterst riskant, en derhalve zal Israël al het mogelijke moeten doen om onder alle omstandigheden een dergelijke verrassing door de Arabische staten tot elke prijs te voorkomen.

Voor wat betreft de aantallen divisies: Israël heeft — na mobilisatie — 11 divisies, alle gemechaniseerd. De Arabische naties hebben er 31 à 32; dat is derhalve een krachtsverhouding van 1 : 2,8. Als het uitsluitend de parate divisies betreft, gaat het bij Israël om 4 à 5 divisies, terwijl aan Arabische zijde alle 31 divisies paraat zijn. Dan is dus de krachtsverhouding 1 : 8, en dat is een zeer ernstige onbalans.

Ook op het gebied van het belangrijkste aanvalswapen, de tank, is de verhouding ongunstig. Tegenover 3.650 Israëlische tanks beschikken de Arabische staten over 10.000 tanks; bijgevolg een krachtsverhouding van 1 : 2,7.

Bij de gevechtsvliegtuigen is het al niet beter: 650 Israëlische jachtvliegtuigen en jagerbommenwerpers tegen 2.140 aan Arabische kant, ofwel een krachtsverhouding van 1 : 2,8.

Ten slotte de vliegvelden. Israël heeft er 8, de Arabische staten kunnen gebruik maken van niet minder dan 96 vliegvelden; dat komt overeen met een verhouding van 1 : 12. Het aantal beschikbare vliegvelden is vooral van belang voor het behouden dan wel veroveren van het luchtoverwicht ten behoeve van de luchtsteun aan militaire operaties; het maakt wel een groot verschil uit of er 8 bases moeten worden uitgeschakeld, of 96!

2. *Kwalitatief*

Israël verliest geleidelijk de ene helft van zijn kwalitatieve voorsprong maar behoudt de andere helft; het land verliest zijn jarenlange overwicht op het terrein van de hoofdbewapening, te weten de F-14, F-15 en F-16 jachtvliegtuigen, doordat de Verenigde Staten die nu ook leveren aan verschillende Arabische staten. Maar Israël kan nog jarenlang de kwalitatieve voorsprong behouden die het dankt aan de superioriteit van het systeem, zijn officieren en zijn mankracht. Dat kan tot op

zekere hoogte het kwantitatieve overwicht van de Arabische staten compenseren.

Wat zijn nu in de naaste toekomst de oorlogskansen? Die hangen niet alleen af van de militaire krachtsverhoudingen. De Arabische wereld is momenteel onmiskenbaar gespleten, er is een oorlog gaande tussen Irak en Iran, en in de eerstkomende een of twee jaar is er weinig kans op dat de Arabische naties als een hechte eenheid tegen Israël zullen aantreden. Ik verwacht dat een totale Arabische oorlog tegen Israël niet eerder mogelijk zal zijn dan nadat de Iraaks-Iraanse oorlog zal zijn beëindigd dan wel daarvoor een politieke oplossing zal zijn gevonden. Maar voorshands is er wel kans op een *niét*-totale oorlog, en dat risico komt vooral van Syrië.

Syrië heeft zich in de laatste jaren geweldig versterkt, vooral na de oorlog in Libanon. Het beschikt nu over 4.000 tanks in 8 divisies. Als Syrië het op enig moment in de toekomst mogelijk zal achten een verrassingsaanval te doen op de Hoogvlakte van Golan met de kans daarvan althans een deel te bezetten, zou het in de verleiding kunnen komen dat te doen. U moet bedenken dat wij het *niét* hebben over een democratisch regime, maar over een dictatoriaal bewind met één enkele leider, de enige die beslist en de enige die risico's kan nemen. Een voorbeeld daarvan is, dat Syrië in 1973 werd geleid door diezelfde Hafiz-al-Assad, die toen bereid was te blijven doorvechten en zelfs Damascus te evacueren en naar Haleb — d.i. Aleppo — te gaan of elders, om de oorlog voort te zetten. Daarmee wil ik nogmaals beklemtonen dat het risico-element in de Arabische wereld duidelijk anders ligt dan in Israël.

Overigens verwacht ik niet dat Egypte of Jordanië op korte termijn moeten worden beschouwd als potentiële belligerenten die Israël een oorlog zouden willen aandoen. Naar mijn mening komt voorlopig het enige gevaar van Syrië.

Libanon

Recent heeft president Amin Gemayel een bezoek gebracht aan president Hafiz-al-Assad, en

vandaag (5 maart, red.) maakte hij officieel bekend dat het verdrag met Israël is opgezegd. Wat zijn daarvan de mogelijke implicaties?

— Uit Israëlish gezichtspunt is het nogal duidelijk. Wij hebben ons altijd al afgevraagd welke waarde kan worden gehecht aan Arabische afspraken. Men denke in dat verband maar eens aan de Sinaï, die wij hebben ontruimd; wij hebben de oliebronnen teruggegeven, wij hebben de nederzettingen — een uiterst moeilijke zaak voor Israël — geëvacueerd, en in ruil daarvoor hebben wij van Egypte vrede gekregen. Die vrede kan echter van de ene op de andere dag weer worden tenietgedaan: Egypte kan zómaar zeggen dat het met die vrede is afgelopen, en het hoeft dan niet eens eerst nog de Sinaï terug te veroveren. Dat zeg ik slechts als voorbeeld, *niét* omdat ik in Egypte een *tactische verandering* bespeur: in het Egyptische beleid heeft zich een *strategische verandering* voorgedaan, en de Egyptenaren zullen heus niet van vandaag op morgen afstappen van de weg van de vrede die zij hebben gekozen. Maar in Israël zijn wel degelijk klemmende vragen gesteld over de „non similarity” tussen de twee partijen. Immers, Israël heeft concrete zaken teruggegeven, maar heeft in ruil daarvoor niets anders teruggekregen dan . . . een verklaring. Met Libanon was het in feite nog veel erger: er wàs een akkoord met Libanon, en dat is nu ineens van onwaarde verklaard. Dat werpt terecht de vraag op in hoeverre de Arabische staten zich wel kunnen houden aan hun beloften. Van Libanees standpunt bezien, betekent het dat het regime in dat land geen enkele manoeuvreerimte heeft maar zo goed als geheel van Syrië afhankelijk is.

— In de tweede plaats verwacht ik nog meer strijd in Libanon. De Christenen zullen deze stap niet accepteren, de Falange en Kamil Sjamoen accepteren dat niet, en daarover kan strijd ontstaan met de Christenen.

— En ten slotte betwijfel ik of deze stap het Libanese probleem kan oplossen. Laat ik proberen uit te leggen waarom niet. Het voornaamste probleem van Libanon is *niét* de militaire aanwezigheid van Israël en/of Syrië, maar de inwendige

structuur van dat land: er zijn mensen, er zijn groepen, er zijn verschillende godsdiensten en er zijn religieuze sekten. Er zijn Maronieten, orthodoxe Christenen, Sjiïtische Moslems, Soennitische Moslems, Druzen, en bij dat alles kan nauwelijks worden beweerd dat Libanon werkelijk een natie is!

In 1943 werd een overeenkomst gesloten tussen de leider van de Maronieten, Sjoekri-al-Koewattli, en de Soennitische Moslems: volgens dat akkoord zou de president van Libanon een Maroniet zijn — dat werd Koewattli — de minister-president zou Soenniet zijn, de voorzitter van het parlement een Sjiïet, de opperbevelhebber een Maroniet, de chef van de generale staf een Soenniet of Druze, de minister voor de inwendige veiligheid een Maroniet, van defensie en van buitenlandse zaken een Grieks-orthodox. Die verdeling van de macht over de verschillende religieuze groeperingen was vastgelegd in het akkoord van 1943, en tóén was het al ingewikkeld. Eerder bestond er bovendien al een akkoord over de samenstelling van de volksvertegenwoordiging van 99 leden, verdeeld over de verschillende groeperingen volgens een vaste verdeelsleutel. Bijvoorbeeld: er zouden 30 Maronitische parlementsleden moeten zijn, dat aantal was bij elke verkiezing sindsdien een vast gegeven. Binnen dat gegeven kon men nog slechts de gewenste kandidaat kiezen, en in feite betekende die regeling dat er geen verkiezingsstrijd was tussen, maar alleen in de groepen: in iedere verkiezing moesten steevast 30 Maronieten worden gekozen. Voor de andere groeperingen gold iets dergelijks: 50 Christenen — waarvan dus 30 Maronieten — en 44 Moslems. Die vaste verdeelsleutel nu mag misschien reëel zijn geweest in het toenmalige Libanon, maar inmiddels is de verhouding drastisch gewijzigd. Waren er in 1943 nog 60% Christenen waarvan 29% Maronieten, nú zijn er slechts 40% Christenen waarvan 22 à 23% Maronieten. In plaats van 40% Moslems in 1943, waarvan 18% Sjiïten en 29% Soenniten, zijn er nú 60% Moslems waarvan 33% Sjiïten en 21% Soenniten.

Naar mijn mening is die versplintering in verschillende groepen het werkelijke probleem van Libanon. Immers, elk van die groepen vecht voor het

eigen groepsbelang, en tracht òf het akkoord van 1943 te blijven handhaven tegen de huidige verhoudingen in, òf het akkoord met geweld te wijzigen overeenkomstig de huidige situatie. Over dat wezenlijke geschilpunt kunnen zij — ten minste tot op heden — geen enkel compromis aanvaarden, en terzelfder tijd is er geen enkele machthebber onder hen die de overhand weet te behalen en zo de anderen kan dwingen hem te volgen.

Dus zal, ongelukkig genoeg, de interne strijd tussen die groepen in Libanon wel blijven voortduren. Ik veronderstel ook niet dat de Soenniten of de Sjiïten of de Grieks-orthodoxen of de anderen dat opzeggen van het akkoord met Israël nu werkelijk belangrijk hebben gevonden: voor hen is hun onderlinge, binnenlandse machtsstrijd veel belangrijker.

De vraag is natuurlijk, wat er in de toekomst zal kunnen gebeuren. Daarop kan ik geen antwoord geven. Maar ik voorzie enkele mogelijkheden. De strijd kan — en zal waarschijnlijk — voortgaan. Syrië zal meer invloed verwerven. Het heeft Libanon nooit erkend als onafhankelijke staat, er is ook nooit een diplomatieke vertegenwoordiging geweest, en het heeft Libanon steeds opgeëist als territoriaal deel van Syrië. Ik weet niet of Syrië erop uit is het nu te annexeren, maar stellig streeft het ernaar qua invloed een hoofdrol te blijven spelen. Een mogelijkheid is dan ook dat het in toemende mate een vinger in de pap zal houden en vaste voet verwerven; dat zal de strijdende groepen in ieder geval dwingen zich rustig te houden. Een tweede mogelijkheid is dat er onder de Christenen een hernieuwde strijd uitbreekt over het opzeggen van het akkoord van 17 mei 1982. Dat akkoord was overigens géén vredesverdrag met Israël, maar een overeenkomst tot het beëindigen van de vijandelijkheden („no more belligerency”).

Alles bijeengenomen staat Israël voor de vraag hoe het zijn strijdkrachten uit Libanon zal kunnen terugnemen. Ik geloof niet dat de meeste Israëli's hen daar willen laten blijven. Maar hoe ze eruit te halen en toch de bescherming van Noord-Israël te verzekeren indien men niet een overeenkomst kan sluiten met een centrale regering, omdat die er in Libanon niet is?

Dat Amin Gemayel president van Libanon is, houdt geenszins in dat hij Libanons leider is en ook metterdaad het bestuur over Libanon in handen heeft: hij beheerst slechts een klein deel van Beiroet, en dat is alles. Bijgevolg kan met niemand worden afgesproken dat *hij* ervoor zal zorgen dat de Israëlische troepen adequaat worden vervangen zodat er geen saboteurs, infiltranten, terroristen, en dergelijke, via Zuid-Libanon in Israël kunnen binnendringen of van daaruit het land en volk bestoken.

Toch denk ik dat er een optie is — weliswaar moeilijk en problematisch — om veiligheidsregelingen te bereiken met de centrale regering maar in het bijzonder met de bevolking in Zuid-Libanon. Onze ervaring van vele jaren in het Midden-Oosten is, dat terroristen de steun behoeven van de plaatselijke bevolking. Zo niet, dan is hun capaciteit beperkt. Daarom ben ik van mening dat een eventueel akkoord met de Sjiïten — die in Zuid-Libanon de meerderheid vormen — over de veiligheid van Israëls grondgebied en bevolking de basis zou kunnen vormen voor een regeling die Israël in staat zou stellen zijn troepen geleidelijk uit dat gebied terug te trekken, zoals de meerderheid van het Israëlische volk ook graag zou willen.

Maar Libanon is en blijft uiterst gecompliceerd. Het is in zekere zin een voorbeeld van het falen van de Verenigde Staten in Libanon, omdat hun klanten — de Maronieten — te zwak waren en niet deden wat de Amerikanen van hen verwachtten. Ook de Israëlische regering heeft zich misrekend toen zij, al voor de oorlog in Libanon begon, hoopte dat de Falange het probleem van Beiroet zou kunnen oplossen zodat het niet nodig zou zijn daarheen onze eigen troepen te sturen. Maar al bij het eerste gesprek met Basjir Gemayel — die later zou worden vermoord — bleek dat hij dat niet zou kunnen of willen doen.

De Amerikanen hebben de Christenen, de Maronieten, zeer veel hulp gegeven. Zij leverden ook veel wapens, maar stopten daarmee toen zij moesten inzien dat het niets hielp. En zij moesten zelfs hun troepen terugnemen. Dat proberen zij wel te bagatelliseren, maar desondanks is en blijft het toch een mislukking waarvan de Sovjet-Unie kan

profiteren, zij het slechts in beperkte mate. Het voornaamste aspect is echter dat de oorlog in Libanon nog steeds niet ten einde is. Daarom hoop ik oprecht dat Israël een compromis zal weten te vinden om zijn troepen uit Libanon terug te trekken. In dat geval verwacht ik dat UNIFIL een belangrijkere rol zal moeten gaan spelen, omdat — nu de multinationale vredesmacht is vertrokken en de Sovjet-Unie haar veto heeft uitgesproken over een mogelijke VN-vredesmacht — de UNIFIL het enige objectieve machtsapparaat ter plaatse is. Ik heb wel een open oog voor de beperkingen als zij terroristen moet verhinderen het gebied binnen te dringen, want haar orders luiden nu eenmaal *mét* te schieten, maar ik ben ervan overtuigd dat UNIFIL — evenals overigens een multinationale vredesmacht — een uitstekend middel kan zijn indien *béde* partijen vrede wensen. Als een van beide erop uit is het bestand te schenden, kan UNIFIL daartegen niets ondernemen. Daarom voorzie ik in de toekomst de een of andere vorm van overeenkomst van alle betrokken partijen, die het mede mogelijk zal maken de UNIFIL uit te breiden en meer bevoegdheden te geven dan in het verleden het geval is geweest.

De westelijke Jordanoever

Is Libanon op dit moment het klemmendste probleem, het ingewikkeldst en moeilijkst op te lossen is ongetwijfeld het probleem van de zogenaamde Westbank, de westelijke oever van de Jordaan. Dat gebied wordt bewoond door ongeveer 735.000 Arabieren en circa 30.000 Israëli's. De laatsten hebben zich gevestigd in omstreeks 80 à 85 nederzettingen door heel de streek.

Autonomie

Ongeveer vier jaar geleden schreef ik een boek over autonomie van de westelijke Jordanoever en de Gazastrook, naar aanleiding van het akkoord van Camp David, en ik besloot met de stelling dat autonomie een politieke noodzaak is voor Israël, Egypte en de Verenigde Staten en dat daarom, ondanks de vele moeilijkheden die ik bij on-

derhandelingen daarover voorzag, de betrokken partijen het daarover toch wel eens zouden worden. Die autonomie is er nog altijd niet, maar ik vind het onveranderd een essentiële zaak. De regeringen van de betrokken staten zijn echter van verschillende mening, en daarom is het nog steeds niet verwezenlijkt. Het zou mijns inziens een interimoplossing kunnen zijn, bijvoorbeeld voor vier of vijf jaar, maar tijdens mijn studie heb ik geen enkele aanleiding gevonden voor optimisme over de kansen dat Hoessein en de Palestijnen met Israël willen onderhandelen over de status van de westelijke Jordaanoever.

Naar mijn mening is de Israëlische regering van zins uiteindelijk over te gaan tot annexatie van dat gebied, omdat zij de opvatting huldigt dat het een integraal deel is van het oude Israëlische territorium, dat daarom geen Arabier dat gebied ooit zal mogen besturen, dat er evenmin sprake mag zijn van een verdeling ervan tussen Israël en de Arabische staten en, ten slotte, dat het behoort te zijn en te blijven gesteld onder Israëlisch gezag. Mijn standpunt is dan ook dat de vestiging van nederzettingen in dat gebied deel uitmaakt van een bewust beleid dat op toekomstige annexatie is gericht.

De regering aarzelt, en zet momenteel die stap nog niet. Daarvoor zijn verschillende redenen aan te voeren. Een daarvan is dat het in strijd is met het akkoord van Camp David, waarin immers werd vastgelegd dat toekenning van autonomie aan de „Westbank” de eerste stap zou zijn naar oplossing van het Palestijnse probleem langs de weg van een overeenkomst tussen Israël en de Arabische staten; níét een annexatie door Israël! Zoals ik het zie, is Israël niet geïnteresseerd in het beginnen van onderhandelingen met wie dan ook over ongeacht welke politieke oplossing die een andere zou zijn dan annexatie, terwijl anderzijds geen enkele Arabier in dat gebied of in Jordanië bereid is met Israël te onderhandelen over zo'n stap. Dat houdt overigens níét in dat Israël niet zou willen ingaan op een mogelijk initiatief van Arabische staten om over dat probleem te onderhandelen, maar ik zie Israël zelf een dergelijk initiatief niet nemen.

Daartegenover staan de Arabieren. Drie mogelijke partners voor eventuele onderhandelingen lijken mij in aanmerking te komen, en wel de PLO, de op de westelijke Jordaanoever wonende Palestijnen, en Jordanië.

De PLO

Die organisatie kwam aanzienlijk verzwakt uit de Libanese oorlog. Mijn ervaring, op basis van verscheidene gesprekken met Arabische burgemeesters in het bedoelde gebied, is dat zij vinden dat de tijd in het nadeel van de PLO werkt. Zou ik dan ook nu aan het hoofd van de PLO staan, dan zou ik zeker de voorkeur geven aan het politieke spel. Ik betwijfel echter ernstig of Arafat daartoe wel in staat is. De meeste mensen die hem kennen, verzekeren mij dat hij geen beslissingen kan nemen en dat hij de koers niet kan wijzigen zoals destijds Sadat deed toen die naar Jeruzalem kwam. Hij is meer een man van het midden die een consensus vaststelt, maar geen werkelijk drijvende kracht. Hij kan het PLO-beleid verder niet veranderen; wel is het zijn eigen belang en dat van zijn medestanders die organisatie intact te houden, in het bijzonder nu voor het eerst in de geschiedenis daarin het merendeel van de verschillende groeperingen is vertegenwoordigd: die bundeling zou ongetwijfeld gevaar lopen als Arafat een mogelijk meerderheidsbesluit tot onderhandelen zou willen forceren waardoor een interne strijd onvermijdelijk zou worden. Dat zou voor de Palestijnen veel erger zijn dan wat hen overkwam in Libanon, wat zij hoofdzakelijk willen zien als een Syrische strijd tegen de PLO, waarbij Syrië gebruik maakte van een dissidente, tegen Arafat rebellerende PLO-groepering.

Zoals gezegd, is het bijeenhouden van de organisatie in plaats van haar te laten uiteenvallen een uiterst belangrijke zaak voor de PLO. Dientengevolge is het op dit ogenblik ook niet goed mogelijk vast te stellen wat de PLO precies wil. De conferentie van de PLO heeft zich uitgesproken voor het vestigen van een Palestijnse staat binnen de Israëlische landsgrenzen, en sindsdien is dat standpunt in het geheel niet gewijzigd. Het voorstel van

president Carter, onderhandelingen te beginnen met Amerikaanse bemiddeling, werd door de PLO verworpen. Onlangs heeft ook president Reagan geprobeerd met de PLO tot overeenstemming te komen over de basis voor een mogelijk akkoord, maar ook dat mislukte. Daaruit leid ik af dat de politieke speelruimte van de PLO uiterst beperkt is, en ik verwacht derhalve dat er — zeker in de naaste toekomst — geen verandering mogelijk zal zijn in haar opstelling, zelfs niet een zo geringe dat onderhandelingen met de Verenigde Staten tot de mogelijkheden gaan behoren; laat staan met Israël.

De Palestijnen op de westelijke Jordaanoever

Met die mensen heb ik zeer veel contacten. Ook zij vinden dat de tijd in hun nadeel werkt. Hun moeilijkheid is dat er geen door de hele bevolking van dat gebied aanvaarde leider is. Wel zijn er plaatselijke leiders, in Bethlehem, in Hebron, in Ramalla, in Nabloes, enzovoort, maar geen enkele van hen kan iedereen achter zich krijgen. Een van de burgemeesters zei mij kort geleden: „Wij Palestijnen hebben twee grote problemen. Het ene is dat wij altijd ‘neen’ zeggen op elk voorstel dat men ons doet, waarna wij dat betreuren zodra het te laat is.”

(Twee voorbeelden daarvan: in 1967 verwierpen de Palestijnen het VN-voorstel tot deling, en nu betreuren zij dat diep; dat geldt evenzeer voor het autonomievoorstel van Camp David, waarvan zij nu spijt hebben dat zij het niet hebben aangenomen.)

„Ons tweede probleem is dat wij geen leider hebben als Ben Goerion, door iedereen geaccepteerd maar ook met het vermogen reële doelstellingen te definiëren en te bepalen hoe die doelen moeten worden bereikt. Daardoor leven wij steeds in een droomwereld, winnen niets maar verliezen voortdurend.”

Dat citaat weerspiegelt tot op zekere hoogte het denken, de positie en de gevoelens van vele Palestijnen. Van hen hoor ik ook dat naar hun mening Arafat al drie of vier jaar geleden had moeten ophouden met zijn confrontatiebeleid maar had moeten kiezen voor politieke activiteiten. Als ik dan daartegenover de vraag opwerp waarom zij

zelf, met zo'n vijftiental burgemeesters uit die streek, niet zelfstandig met Israël beginnen te onderhandelen over autonomie, antwoorden zij dat niet te kunnen als zij niet ten minste Jordaniërs fiat daarvoor hebben, en dat zij daarop nooit hoeven te rekenen. In werkelijkheid echter gaat het niet alleen om het fiat van Jordanië: de inwoners van het gebied zijn zich bewust zeer sterk afhankelijk te zijn van de Arabische wereld om hen heen; zij zijn niet in staat hun eigen beslissingen te nemen. Niet alleen de tijd werkt tegen hen, ook hun mogelijkheden zijn beperkt.

Jordanië

Een kort verhaal ter illustratie. In 1983 kwam een Amerikaan, Billy Quant, onder Carter lid van de National Security Council, naar Israël nadat hij tevoren een bezoek had gebracht aan Saoedi-Arabië waar hij koning Fahd had ontmoet, en aan Jordanië waar hij had gesproken met kroonprins Hassan omdat Hoessein toen in Londen vertoefde. Op grond van die twee gesprekken verzekerde hij ons dat Jordanië ook aan het vredesproces zou gaan deelnemen, en wel binnen veertien dagen. Daarvan was hij absoluut overtuigd. Ik heb hem toen gezegd integendeel zeker te zijn dat Jordanië dat in ieder geval *nét* zou doen. Mijn redenen daarvoor waren, en zijn nog, de volgende.

— Het eerste doel van Hoessein is, te verzekeren dat het Hasjemitische regime in Jordanië aan de macht zal blijven. Dat is in zijn ogen belangrijker dan wat dan ook. Daarom zal hij zich ook met alle kracht verzetten tegen een Palestijnse staat op de westelijke Jordaanoever, uit vrees voor steeds sterkere repercussies in zijn eigen land, waar inmiddels de meerderheid van de bevolking — circa 60% — al uit Palestijnen bestaat. Om dezelfde reden is hij gekant tegen autonomie op de „West-bank”, omdat hij daarin het begin ziet van een ontwikkeling die zal leiden tot een Palestijnse staat. Dat is een taxatie mijnerzijds. Ik heb Hoessein nooit gesproken, maar hij zal aan niemand willen bekennen dat dit zijn werkelijke oogmerken zijn. — Naar mijn mening heeft Hoessein twee opties ten aanzien van de westelijke Jordaanoever. De

eerste heeft zijn voorkeur, namelijk Jordaans bestuur, ondanks de vele moeilijkheden die hem daarbij wachten doordat de mensen daar anders zijn dan in 1967, nu zij al zeventien jaar ervaring hebben met het weliswaar militaire, maar toch veel democratischer functionerende regime van Israël, democratischer dan enig Arabisch regime. Dat betekent niet dat zij zijn gesteld op Israëliisch bestuur: dat zouden zij onmiddellijk kwijt willen, maar van Hoessein hebben zij helemaal geen goeds te verwachten. Hij had dat gebied tot 1967 en wil het nog steeds terug hebben; dat heeft zijn hoogste prioriteit. Hoesseins tweede optie is, dat hij hoopt op voortzetting van het Israëliische bestuur over de westelijke Jordanoever, omdat daarmee de vestiging van een afzonderlijke Palestijnse staat daar van de baan is. Dat biedt hem tevens de gelegenheid zich in de Arabische wereld te presenteren als een goede Arabische nationalist. Naar mijn overtuiging is Hoessein bereid met Israël te gaan onderhandelen, mits de Arabische wereld tevoren twee voorwaarden honoreert die tot nu toe niet zijn — en mijns inziens ook niet zullen worden — vervuld:

1. dat hij wordt erkend als de enige die de Palestijnse zaak in onderhandelingen mag vertegenwoordigen, niettegenstaande door verschillende Arabische topconferenties bij herhaling is bepaald dat alleen de PLO als vertegenwoordiger van het Palestijnse volk zal optreden;
2. dat met Israël een akkoord mag worden gesloten waarbij Jordanië het beheer krijgt over het gebied op de westelijke Jordanoever. Op dat punt heeft hij noch van de PLO, noch van Syrië het fiat kunnen krijgen.

Het is Jordaniës streven, de beide oevers van de Jordaan onder zijn gezag te verenigen. De PLO daarentegen wenst een onafhankelijke staat op de westelijke oever. Daarin ligt de *fundamentele strategische tegenstelling* tussen die beide, en ik zie nauwelijks mogelijkheid tot een compromis. Onlangs werd er wel een *tactisch compromis* bereikt in een bespreking tussen Arafat en Hoessein, namelijk dat er „een federatie” zou komen, maar dat werd niet nader gespecificeerd. Ik vrees ook

dat zij het niet eens kunnen worden over hóé een politiek proces zou moeten beginnen. Hun idee van een federatie stelt hen momenteel wél in staat naar de Arabische landen te gaan en geld in te zamelen voor de Palestijnse zaak en voor de Palestijnen op de westelijke Jordanoever, maar meer kan ik er niet in zien.

Mijn conclusie luidt dan ook dat voorshands de impasse over de „Westbank” zal blijven voortduren. Dat betreurt ik, want zoals de tijd in het nadeel van de Palestijnen werkt, zo zou Israël die tijd moeten benutten. Niét om de wereld voor meer voldongen feiten te plaatsen met meer nederzettingen, maar om wegen te zoeken voor het beginnen van politieke procedures. Dát is belangrijk, omdat iedere Arabische staat wenst te onderhandelen uit een machtspositie; dat is weliswaar legitiem, maar Israël verkeert niet in zo'n positie. Laat ik het duidelijk stellen: Begin werd als minister-president gekozen in zeer democratische, legitieme verkiezingen, terwijl het volk van Israël zijn politieke programma kende waarin onverbloemd werd geëist dat de westelijke Jordanoever zou worden geannexeerd. Zijn opvolger, Sjamir, houdt zich aan hetzelfde beleid!

Ik wil allerminst beweren dat het beleid terzake op slag zou veranderen als morgen de Arbeiderspartij aan de macht zou komen; haar leuze betreffende een deling is mijns inziens ongefundeerd: er zijn daar geen Arabieren die een verdeling wensen van dat gebied tussen Israël en een Palestijnse of een Jordaanse staat, zij willen dat die streek neutraal is. Daarbij doel ik dan op degenen die een politieke regeling met Israël voorstaan, en dat zijn er vele. Verscheidene burgemeesters in dat gebied wensen een Palestijnse staat die in vrede kan leven met Israël, ook al is dat momenteel nog niet het streven van de PLO (maar dat kan nog komen). Maar ook dé mensen zijn niet bereid tot enig compromis over de „Westbank”, en zij verwerpen daarom ook de visie van de Arbeiderspartij.

Het probleem is in feite dat twee volken aanspraak maken op hetzelfde gebied: de Palestijnen eisen de totaliteit op, niet alleen de westelijke Jordanoever maar ook Haifa, Jaffa, Tel Aviv,

Beersheba, en zo voort, en er zijn ook vele Israëli's die de totaliteit willen van wat wij in het Hebreuws „Eretz Jizreël” noemen: dat is ten minste het gebied van de zee tot aan de Jordaan. Het lijkt mij dan ook duidelijk dat de impasse zal voortduren.

Samenvatting

In het Midden-Oosten vragen vele moeilijke problemen om een oplossing. Sommige ervan zijn onoplosbaar, en de naties moeten daarmee leren leven. Dat valt de Arabieren gemakkelijker dan de Israëli's, omdat onze Westerse attitude eigenlijk voorschrijft dat problemen moeten worden opgelost, zo niet vandaag dan morgen of overmorgen.

De Arabieren kunnen er jarenlang mee leven. Een burgemeester op de westelijke Jordanoever zei mij eens: „De tijd werkt nú wel tegen ons, dat kunnen wij niet veranderen, welnu, dan wachten wij af. Wij blijven hier, bebouwen onze akkers, ontwikkelen onze industrie, en binnen vijftig jaar verandert het wel. Wij zijn een grote Arabische natie, jullie zijn maar een klein volk, en uiteindelijk zullen jullie het onderspit delven. Het gaat dus niet om wat wij in die vijftig jaar doen, wij zijn afhankelijk van Allah en met zijn hulp zullen wij winnen, desnoods in zestig of zeventig jaar: wij hebben de tijd!”

Het Midden-Oosten is een gebied vol conflicten, belangentegenstellingen en strijd. Sommige problemen zullen onoplosbaar blijken, de grootste hebben echter geleid tot de huidige impasse. Dat geldt iets minder voor Libanon, dat totaal anders is, maar vooral voor de westelijke Jordanoever.

Daarenboven blijft nog altijd het gevaar van een nieuwe oorlog. Israël heeft daarbij niets te winnen, veel te verliezen. Ongeacht welk Arabisch succes op het gevechtveld ook wordt behaald, het kan beslissend zijn voor Israël. En al zouden wij morgen Damascus veroveren — bij wijze van spreken want ik vind dat wij dat nooit moeten doen — dan nog zouden wij de Arabische staten geen vrede kunnen opleggen.

Voor Israël als kleine natie is oorlog geen redelijke optie. Wij hebben een beperkte mankracht en de waarde van het mensenleven wordt bij ons zeer hoog geschat: van elke gesneuvelde Israëliische soldaat worden de naam en foto door de pers gepubliceerd, en dat is altijd al zo geweest. In de oorlogen van 1967 en 1973 hebben de Arabische landen nooit bekendgemaakt hoe groot hun verliezen waren, maar zij kennen onze gevoeligheid en onze kwetsbaarheid op dat punt. Vandaar ook dat zij in het verleden hebben getracht ons met verliezen van mensenlevens in oorlogen uit te putten en ons zo te dwingen tot het doen van concessies. Kortom, oorlog is voor ons geen redelijke optie. ▶

De heer Doornik refereert aan hetgeen de inleider heeft gezegd over het geweld als enig middel om de niet-democratische regimes in de Arabische staten in stand te houden, en vraagt in dat verband of de juiste strategie voor Israël dan is ervoor te zorgen dat zijn militaire kracht groter is dan die van de Arabische naties die het omringen, om zo een effectieve deterrence te verzekeren.

Bgen Shalev. Wat de Israëlische regering daarover denkt, kan ik u niet zeggen; daarom zeg ik wat ikzelf ervan denk. Uit een oogpunt van militaire veiligheid moet naar mijn mening het eerste doel van Israël zijn vrede te verkrijgen en te behouden, en geen oorlog te voeren. De Israëlische bevolking wenst geen oorlog. In dat opzicht verschilt Israël ook in het geheel niet van de bevolking van West-Europa: de mensen willen geen oorlog. In dat verband herhaal ik wat ik al eerder heb gezegd, namelijk dat oorlogen ons niet in staat stellen politieke oogmerken te dienen in die zin dat wij de Arabische wereld zelfs met een door ons gewonnen oorlog geen vrede kunnen opleggen. Momenteel staan wij er met onze strijdkrachten niet slecht voor, in vergelijking met de Arabische staten — vooral vanwege hun onderlinge verdeeldheid — maar wij mogen niet erop rekenen dat wij in die gunstige situatie zullen blijven verkeren. Integendeel. Laat mij dat duidelijk maken met een korte beschouwing over onze financiële positie met het oog op de

krijgsmacht. Wij kunnen de strijdkrachten niét voldoende fondsen garanderen voor het verwerven van de noodzakelijke middelen. Onze moeilijke economische situatie dwingt tot bezuinigen, en wij zijn genoodzaakt ook op de militaire uitgaven te besnoeien. Dat zou ertoe kunnen leiden dat de verhouding van de parate strijdkrachten die ik daarstraks noemde, nog verder in ons nadeel verschuift. In elk geval wordt het niet beter, want nu al is er bij ons dienstplicht voor iedere jonge man, en wij hebben er gewoonweg niet meer. Een mogelijk omvangrijke immigratie voorzie ik zeker niet, althans niet in de naaste toekomst en de Arabische staten beschikken nu eenmaal over aanzienlijk meer mankracht. Zij kunnen meer parate strijdkrachten op de been brengen, zelfs zonder analfabeten onder de wapenen te roepen. Een enkel voorbeeld van hoe zij daarbij te werk gaan en dat ook in het verleden al deden: de soldaten in het Egyptische leger in 1967 en daarna, en allen die daar deel uitmaakten van de krijgsmacht van 1967 tot 1973, hadden in hun militaire paspoort het stempel gekregen dat zij in militaire dienst zouden blijven tot de overwinning was behaald; dat betekende een verplichte militaire dienst van zes, zeven of zelfs acht jaar. Dat kan een Arabische staat doen, weliswaar niet gemakkelijk, maar het kán. Voor Israël is zoiets onmogelijk. Ook kan een Arabische regeringsleider — bijvoorbeeld Hafiz Assad — besluiten dat hij binnen drie of vier jaar een

militaire optie wil kunnen verwezenlijken en dan bepalen dat er simpelweg niemand meer „afzwaait”. Op die manier kan dan de parate sterkte worden opgevoerd.

Een tweede mogelijkheid kan zijn dat de studenten, die als regel in de Arabische staten van militaire dienst zijn vrijgesteld, toch worden gemilitariseerd. In voorkomend geval kunnen aldus duizenden extra militairen beschikbaar komen, die met hun hogere intelligentie en betere opleiding de kwaliteit van de krijgsmacht bovendien aanzienlijk kunnen verhogen.

Op grond daarvan herhaal ik dat het twijfelachtig is of de huidige krachtsverhouding zo zal blijven: zij kan zich zeer wel ongunstig gaan ontwikkelen en daarom moet voor Israël de vrede op de eerste plaats staan. Dat kan echter niet unilateraal tot stand komen: om vrede te kunnen sluiten zijn twee partijen nodig.

Een gelijke prioriteit moet worden gegeven aan het „bestaan”. Om te kunnen bestaan te midden van mogelijke gevaren en het risico van geweldpleging door de andere partij, móeten wij sterk zijn; en wel om twee redenen: voor de vrede, en om te weerstaan. Want om de vrede te kunnen verzekeren moet men zo sterk mogelijk zijn om het maximum te kunnen bedingen bij onderhandelingen. Bovendien moet men sterk zijn om de kansen op oorlog te verminderen. Ik denk dat oorlogsgevaar in het Midden-Oosten zal *blijven* bestaan, zij het iets minder dreigend dan voorheen doordat

Egypte zich momenteel buiten die oorlogsdreiging houdt en de Arabische wereld zónder Egypte de voornaamste militaire machtsfactor mist. Daarenboven zullen eerst de Iraaks-Iraanse oorlog moeten worden beëindigd en de onderlinge geschillen beslecht alvorens de Arabische naties ten oorlog kunnen trekken.

Maar de dreiging blijft, en daarom moeten wij zo sterk mogelijk zijn om te kunnen afschrikken. Ik ben er niet zeker van of deterrence haalbaar is. In het verleden is ons dat niet gelukt en in 1973 probeerden wij dat tevergeefs. Ons deterrencevermogen is conventioneel, niet nucleair en hangt bovendien ten nauwste samen met de risico's die de tegenstander nog zal willen nemen: wie grotere risico's durft lopen, wordt minder gemakkelijk afschrikt. Daarom hoop ik voor de toekomst op vrede, maar als die uitblijft heb ik een zwaar hoofd in de afschrikkingskansen. Ondanks ons streven zou er dan toch een oorlog kunnen uitbreken. In dat geval zullen wij die zo snel mogelijk moeten beëindigen, om te voorkomen dat de Arabische staten winst boeken en gelijktijdig trachten zelf enige winst te behalen. Maar ik stel, dat ook territoriale winst ons geen middel verschafft tot het afdwingen van vrede. In principe vind ik dat oorlog niet in het belang is van Israël, waarschijnlijk nog minder dan in het belang van de Arabische landen.

Res kap Wilten (Buitenlandse zaken) is van oordeel dat Israël's veiligheidsprobleem niet van militaire maar van politieke aard is. Zijn enige veilige grenzen zijn die welke politiek erkend en aanvaard zijn, en aanvaardbaar voor de buurstaten. Hij vraagt of de inleider die mening deelt.

Bgen Shalev. Uw vraag is ongetwijfeld een politiek „statement”. Ik ben geneigd te zeggen dat momenteel Israël's veiligheid afhankelijk is

van het machtssevenwicht en van de kloof in de Arabische wereld. Met die wereld hebben wij vrede nodig en dat eist een ingrijpende verandering in het klimaat, namelijk van belligerentie naar vrede. Vanzelfsprekend zullen wij bij de vredesonderhandelingen ook moeten komen tot het regelen van de grenzen. Wij hebben die vrede even hard nodig als de Arabische staten, maar ik voorzie nog ernstige moeilijkheden. Zo zie ik Syrië — zeker zo lang de Ba'athpartij daar aan de macht is — op enig tijdstip in de toekomst nog niet bereid tot een duurzame vrede met Israël; maximaal haalbaar is misschien non-belligerentie. Ook zie ik hoeveel problemen Hoessein heeft als hij alleen maar zou overwegen met Israël te gaan onderhandelen. Maar desalniettemin: als alle Arabische staten bereid zouden zijn over een alles omvattende vrede met Israël te praten, zou ik dat zeer zeker toejuichen. Ik meen ook dat Israël daarvoor bereid zou moeten zijn vele concessies te doen. Ook de Arabieren zullen enkele compromissen moeten sluiten; de grenzen zullen vragen om compromissen en voor het normaliseren van de betrekkingen alleen al zijn compromissen nodig. Overigens is het mijn persoonlijke overtuiging dat het sluiten van vrede met een tweede Arabische natie op zichzelf nog geen werkelijke vrede betekent, zelfs niet de ondertekening van het vredesverdrag: ik denk dat er dan nog verscheidene tientallen jaren moeten verstrijken voor zo'n vrede werkelijk gestalte heeft.

In een dergelijk vredesproces zal ook een oplossing moeten worden ingebouwd voor de Palestijnse vluchtelingen. De wereld telt momenteel naar mijn schatting ongeveer vier miljoen Palestijnen, waarvan circa een miljoen vluchtelingen. Die Palestijnen hebben, voor zover zij onderdak hebben gevonden in Arabische staten, géén Arabisch paspoort van het land van inwoning, géén Arabische nationaliteit, géén

Arabisch burgerschap. In de Gazastrook bijvoorbeeld, die tot de oorlog van 1967 Egyptisch territorium was, hadden de Palestijnen nóóit een Egyptisch paspoort of identiteitsbewijs. Dat zelfde geldt voor hen die wonen in Syrië, Koeweit, Bahrein, Libië, of waar dan ook. Alleen Jordanië vormt op die regel een uitzondering: dat land verstrekt zelfs paspoorten aan Arabieren die op de westelijke Jordaanoever wonen. Bedacht moet dus worden dat het om méér gaat dan alleen het vluchtelingenprobleem: het gaat om de algehele Palestijnse identiteit.

Kortom, het vredesverdrag zal ook het vluchtelingenprobleem moeten oplossen. De Palestijnse vluchtelingen eisen het recht op terug te keren naar Jaffa, Haifa, en zo voort. Dat vormt een geweldig probleem. Naar mijn mening is het onontkoombaar dat een groot deel van de Palestijnse vluchtelingen zich duurzaam zal moeten vestigen in de landen waar zij nu al verblijven. De vraag is evenwel of landen als Syrië, Irak en anderen bereid zijn tot een assimilatieproces. Dat zie ik voorlopig nog niet. En als zij zelfs niet bereid zijn tot ook maar de kleinste stap in een mogelijk proces van vredesonderhandelingen, hoe lang zal het dan niet duren voor zij zullen instemmen met een regeling die hen ertoe verplicht de Palestijnen op te nemen in en te integreren in hun eigen bevolkingen? Hoe lang zal het duren eer zij de daarvoor nodige faciliteiten zullen willen scheppen? Dat is naar ik vrees een kwestie van generaties. Daarbij komt dan nog de kwestie van de Israëlische nederzettingen, waarover ik al zei dat hun aantal nog zal toenemen, al kan ik niet voorzien hoe sterk. Laat ik als mijn mening geven dat de Israëlische nederzettingen op de westelijke Jordaanoever een politieke realiteit zijn. Ook in de toekomst voorzie ik geen enkele Israëlische regering — ongeacht van welke signatuur — die ooit bij machte zal zijn die nederzettingen ongedaan te maken. Zij zijn

iets geheel anders dan destijds in de Sinai, waar de omvang geringer was en de kolonisten en de bevolking ook anders waren. Hier is het een onderwerp dat alle Israëli's raakt, en het ontmantelen van de nederzettingen op de westelijke Jordaanoever en het evacueren van de bewoners zou zeer wel kunnen leiden tot botsingen en bloedvergieten, niet alleen daar maar ook elders in het land. Bij de Sinai voelden de Israëli's zich nauwelijks betrokken — „dat is eigenlijk niets” — maar de westelijke Jordaanoever is ten slotte toch een deel van het oude Israël. Dat probleem is daarom niet eenvoudig op te lossen: toch zal een regeling van de grenzen rekening ermee moeten houden. In mijn boek over het strategische belang van de westelijke Jordaanoever heb ik een suggestie gedaan die misschien niet voor beide partijen aanvaardbaar is. Daarin ging ik uit van de veronderstelling dat er vredesonderhandelingen zullen worden aangeknoopt tussen Israël, Jordanië en de Palestijnen en dat daarbij een politieke overeenkomst wordt bereikt. Ik beschreef toen dat de problemen voor de veiligheid enorm zouden zijn. Volgens mij zal een politiek haalbare oplossing, indien zij ooit zou worden gevonden, ook rekening moeten houden met de Arabische wensen: het politieke gezag over de westelijke Jordaanoever zal Arabisch moeten zijn. Naar mijn mening zullen dan de kolonisten in hun nederzettingen moeten blijven, en hun speciale banden met Israël zal men duidelijk moeten definiëren. Ter vergelijking diene dat er in Oost-Jeruzalem ongeveer 150.000 Arabieren zijn in een door Israël geannexeerd gebied; zij zijn géén staatsburgers van Israël maar van Jordanië, zij hebben Jordaanse paspoorten en nemen géén deel aan de Israëliëse verkiezingen voor de Knesset en het parlement. Die voorbeelden zijn er slechts enkele uit vele. Daarmee wil ik alleen maar illustreren dat een „morgen”

getekend vredesverdrag — wat ik nog niet zie — geen vrede is. Het zal nog een aantal generaties duren eer wij in het Midden-Oosten het type vrede zullen kunnen hebben dat West-Europa als heel normaal beschouwt: het soort vrede dat veiligheid verschaft. Het moet Israëls belangrijkste doel zijn daarnaartoe te werken. Ik hoop dat wij het zullen bereiken. Het zal generaties duren en in de tussentijd zal er gevaar voor oorlog blijven bestaan. Het spijt mij, maar ik poog realistisch te zijn en niet alleen maar optimistisch!

Mej Van Beveren (Ned. Inst. voor Intern. Betrekkingen) vraagt naar inleiders commentaar op de dramatisch gewijzigde situatie in Zuid-Libanon waar Israël met de plaatselijke groeperingen aanvankelijk een vrij goede verstandhouding had, in de tijd toen het PLO-terrorisme hoogtij vierde, maar die na de Israelische invasie in het tegendeel is verkeerd.

Bgen Shalev. De Libanese kwestie, met inbegrip van de Israëliëse problemen aldaar, is nogal ingewikkeld. Enerzijds werd de intocht van onze troepen in Libanon toegejuicht, ook door de Sji'iten, omdat daarmee een einde werd gemaakt aan wat men zich van PLO-zijde moest laten welgevalen. Anderzijds wensten de Sji'iten niet onder Israëliëse controle te staan, evenmin als zij eerder het gezag duldden van Syriërs, PLO of Libanese christenen. Dat is een van de redenen waarom het Sji'itische fundamentalisme erin slaagt de mensen in beweging te brengen om metterdaad iets te doen tegen dat vreemde gezag. Ik ben van oordeel dat wij met de Sji'iten zouden moeten komen tot een zekere verstandhouding zonder daaraan onze relatie met de Maronieten op te offeren. Een soort regeling — geen vrede — waarbij de Sji'iten zich verplichten te verhinderen dat er van Zuid-Libanon uit terreurdaden worden gepleegd of dat

daar terroristische bases worden ingericht waaruit Israël tot een nieuw militair optreden zou kunnen worden geprovoceerd. Een dergelijke regeling acht ik dringend geboden. Hoe langer met het sluiten van zo'n overeenkomst wordt gewacht, hoe moeilijker het zal worden; want zelfs nu is het al niet eenvoudig: die mensen staan eveneens onder Syrische invloed, want wij zijn niet de enigen die daar belangen hebben. De Palestijnse terroristen zijn al begonnen terug te infiltreren naar Beiroet en andere plaatsen. Voor het merendeel voelen zij zich met Syrië verbonden, in tegenstelling tot wat Arafat nastreeft. Als wij dan op korte termijn Zuid-Libanon zouden ontruimen, beweer ik zeker niet dat Kiryat Shmoneh en andere plaatsen de volgende dag weer onder artillerievuur zullen liggen; maar veel tijd zal er niet verstrijken voor dat werkelijk gebeurt. Bij een eerdere gelegenheid werd Kiryat Shmoneh bijvoorbeeld door een deel van de bevolking verlaten, want de burgerij kan nu eenmaal niet worden verplicht te blijven en in schuilkelders te huizen of onderricht te geven in bunkers terwijl zij voortdurend wordt beschoten.

Ik weet echter niet hoe er een akkoord tot stand kan komen over Zuid-Libanon zo lang er geen centrale regering in dat land is, en voorshands verwacht ik niet dat er spoedig zo'n centraal gezag zal komen. Daarom zullen wij deelakkoorden moeten sluiten waar dat maar kan, om in staat te zijn ons geleidelijk terug te trekken. Dat hoeft niet overhaast te gebeuren; bijvoorbeeld in een half jaar tijds. Maar wij móeten dat doen, en wel in samenwerking met gewapende groeperingen ter plaatse zoals die van wijlen Haddad. Daarbij moet ook worden bedacht dat de artillerie waarover de PLO momenteel kan beschikken, een dracht heeft van circa 30 km, zodat het oorspronkelijke Haddagebied — tot aan de Li-

tani — een *te* ondiepe bufferzone vormt.

Het is niet mogelijk de inherente politieke problemen uitsluitend op te lossen met militaire middelen, er zal een combinatie nodig zijn van politieke en militaire factoren om het probleem van Zuid-Libanon op te lossen; een probleem dat weliswaar de bewoners van onze nederzettingen bezighoudt maar dat in feite toch beperkt is. Ik denk dat de Sjiïten en Maronieten weinig gesteld zijn op PLO-terroristen in hun streek: zij willen minstens baas zijn in eigen huis. Dus neem ik aan dat zij geïnteresseerd zijn in een regeling. Daarbij betreur ik het dat daarover tot nu toe geen onderhandelingen zijn begonnen.

De andere mogelijkheid is dat onze troepen voorlopig daar blijven. Sommige Israëli's, met extreme opvattingen, vinden dat wij daar voorgoed moeten blijven. Die opvatting keur ik af, en wel om verschillende redenen: wij hebben geen enkel politiek of militair belang in Libanon; het is buiten onze grenzen en van Libanees grondgebied hebben wij in het geheel niets nodig. Verder ben ik van mening dat wij meer moeilijkheden met Sjiïten en anderen kunnen verwachten naarmate wij daar langer blijven. En ten slotte zal het bij een voortdurende oorlogsdreiging moeilijker blijken onze strijdkrachten voor te bereiden op een oorlog omdat wij in Libanon alleen maar beperkte acties uitvoeren, zoals patrouillegang, controles, e.d., in plaats van onze troepen te oefenen voor het grotere werk. Maar in een ingewikkeld probleem als dit is het ondoenlijk aan te komen met pasklare oplossingen, waarin wordt gepoogd regelingen door te voeren die hun uitwerking misschien drie of vier jaar lang zullen doen gevoelen. Het beste is, te handelen naar bevind van zaken op het moment waarop om een oplossing wordt gevraagd, dan die oplossing te laten functioneren en vervol-

gens de andere problemen aan te pakken.

Iemand vroeg mij vandaag of wij al dan niet juist hadden gehandeld met onze ingreep in Libanon. Ik vind dat een onjuiste vraagstelling: wij hebben een beslissing moeten nemen op grond van de toen beschikbare informatie; niét op grond van wat wij nú weten. Ik zou liever hebben gezien dat wij ons veiligheidsprobleem hadden kunnen oplossen zónder inmenging in de Libanese aangelegenheden en zónder op te rukken naar Beiroet. Maar het heeft weinig zin achteraf te bedenken, op basis van wat nú bekend is, wat wij misschien twee of drie jaar geleden hadden moeten doen; dat geldt niet alleen voor Israël, maar voor elk land. Voor de politici is het nemen van beslissingen in zulke situaties aanzienlijk moeilijker dan het voor mij is, hier te vertellen wat ik denk, of niét denk. Maar als ik aan die politieke besluitvorming zou hebben deelgenomen, zou ik eerlijk gezegd waarschijnlijk ook niet beter hebben gedaan: dat is helaas nu eenmaal, objectief gezien, de beperktheid van de politicus.

Bgen Berkhof merkt op dat de cohesie van Haddads militie goeddeels berustte op Haddads charisma, en vraagt of er nu een nieuwe leider komt met een zelfde invloed op de strijdmacht. Voorts refereert hij aan hetgeen de inleider aan ideeën over mogelijke nieuwe taken voor UNIFIL te berde heeft gebracht en herinnert eraan dat Israël in het verleden niet onverdeeld positief tegenover UNIFIL stond. Hij is benieuwd naar wat die houding heeft doen wijzigen.

Bgen Shalev. Of er een nieuwe leider zal opstaan, kan ik niet voorspellen; ik hoop het wel. Het valt te betwijfelen of Haddad het had kunnen stellen zonder Israëlische hulp en dat geldt evenzeer voor zijn opvolger. Dat betekent echter niet dat er geen leider nodig zou zijn. Nog-

maals, ik hoop dat hij er komt, en liefst spoedig. Op uw tweede vraag kan ik niet antwoorden namens Israël, nauwelijks namens mijzelf. De UNIFIL had en heeft haar beperkingen. Zo'n multinationaal apparaat is zinvol wanneer beide partijen vrede willen en niet voornemens zijn die te schenden. Maar als een van beide erop uit is de vrede te breken, kan UNIFIL daartegen niets ondernemen omdat het geen *strijd*-macht is en zelfs nadrukkelijke instructies heeft van geweld af te zien. Daarmee wil ik geen kritiek oefenen, maar ik doe objectief onderzoek naar de verschillende factoren. De UNIFIL, of een multinationale troepenmacht, kan een militaire operatie niet verhinderen. Stel bijvoorbeeld dat Egypte — wat het uiteraard niét zal doen — morgen besluit zijn krijgsmacht in de Sinai te laten binnentrekken. Zouden dan de multinationale troepen dat kunnen beletten? Nog veel moeilijker is het mijns inziens voor UNIFIL of de multinationale troepenmacht, te verhinderen dat individuele terroristen of kleine groepjes nu eens hier, dan weer daar infiltreren: dat is ondoenlijk, want gewapenderhand daartegen optreden is strijdig met de instructies. Daarom acht ik UNIFIL slechts beperkt bruikbaar en uitsluitend zinvol indien beide partijen in het conflict bewust afzien van actie. Zo niet, dan komen de beperkingen duidelijk aan het licht. Toch meen ik dat de rol van UNIFIL belangrijker kan worden dan tot dusver, omdat — boven en behalve de regeling met de Sjiïten die ik zojuist bepleitte — er daar een neutrale macht zou moeten zijn in een uitgestrekter gebied dan tot nu toe. Die troepenmacht móét volgens mij UNIFIL zijn. Want ik zie die daar toch niet worden vervangen door alweer een nieuwe multinationale macht, geleverd door de VS, Frankrijk, Groot-Brittannië, enzovoort, en dus zal het wel een vergrote UNIFIL moeten zijn in een groter gebied en met betere bevoegdheden. Het be-

doelde akkoord zou zich dan moeten uitstrekken niet alleen over Israël en de Sjiïten maar ook over de Syriërs (hoewel ik daaraan twijfel, is het de moeite van het proberen waard) en daarbij zouden wij onzerzijds een zekere Syrische presentie — ook militair — in Libanon in de gevechtszone moeten accepteren, terwijl de Syriërs van hun kant zich zouden moeten verbinden niets te doen wat de Palestijnse terroristen weer vaste voet in Libanon zou kunnen geven.

Ik ben mij ervan bewust dat ik hierbij misschien wel erg vaak „als”, „indien” en „mits” moet gebruiken, maar ik ben ervan overtuigd dat bij enige bereidheid van de beide conflictpartijen de mogelijkheid kan worden geschapen dat een VN-troepenmacht zodanig kan functioneren dat het de PLO niet zal kunnen lukken het bereikte akkoord te doen schenden. Daarmee zou de belangrijkheid van de UNIFIL aanzienlijk toenemen. Ik ben daarvan overtuigd niet zeker, want vele factoren die mede een rol spelen, zijn mij niet bekend en alles kan ik niet over, laat staan voorzien. Ik stel mij het een en ander voor, en over de toekomstige gang van zaken speculeer ik dan op basis van ervaring en logica. Daarbij kan een onvoorziene wijziging, bijvoorbeeld het aan UNIFIL onttrekken van een bepaald nationaal contingent, de geanticipeerde ontwikkeling natuurlijk doorkruisen.

Bgen Berkhof wil nog iets verder doorgaan op zijn vraag omdat Nederland immers nog een UNIFIL-detachment levert. Hij vraagt of de inleider een gezamenlijk optreden mogelijk acht van UNIFIL-, Israëlische en plaatselijke troepen en meent daarvoor vrijwel zeker geen mandaat van de VN te kunnen krijgen. Of ziet de inleider misschien een mogelijkheid voor een verder naar het noorden opschuiven van UNIFIL terwijl de Israëlische troepen dan verder naar het zuiden gaan?

Bgen Shalev. Ik zie twee mogelijkheden. De eerste is dat er politieke onderhandelingen worden gevoerd tussen Israël en de Sjiïten waaruit dan geleidelijk een zekere overeenstemming voortkomt — dat vergt tijd — en de vestiging van Sjiïtische naast de Christelijke militia als plaatselijke en regionale inspanning, die de infiltratie van Palestijnse terroristen zal verhinderen omdat het evenzeer in hun belang is dat te beletten. Dat zou ons in staat stellen onze troepen niet plotseling maar geleidelijk terug te nemen. De tweede mogelijkheid houdt in dat tegelijkertijd een neutrale troepenmacht — VN, UNIFIL of iets dergelijks — in het gebied ten noorden van die streek wordt opgesteld, niet dus daar waar de Israëlische troepen zich bevinden. Ik hoop dat wij ons dan uiteindelijk geheel van Libanees territorium kunnen terugtrekken. Ik bepleit zeker niet onze troepen voorgoed te laten in welk deel van Libanon dan ook, daarom hoop ik op een akkoord, maar zolang wij daar niet volledig weg zijn, ben ik voorstander van een duidelijke scheiding tussen UNIFIL en Israëlische troepen.

Mr. Scheltema (voorm. Ned. ambassadeur bij de VN) is nauw betrokken geweest bij de Nederlandse deelneming in UNIFIL en vraagt zich evenals *Bgen Berkhof* af hoe Israël's houding ten opzichte van die troepenmacht zozeer is veranderd in vergelijking met enkele jaren geleden. Nederland heeft altijd gemeend dat de aanwezigheid van UNIFIL in Zuid-Libanon profijtelijk was voor alle partijen en spr. begrijpt daarom ook niet waarom Israël in 1982 besloot die buffer zelf te doorbreken. Hij betwijfelt of dat wel verstandig is geweest en wil graag de redenen weten waarom Israël — zijn troepen teruggenomen hebbende naar posities dicht bij zijn eigen grens als voorbereiding op een verdere ontruiming van Libanees grondgebied — nu toch een soort

bondgenootschap nastreeft met plaatselijke militia's: hebben daarvoor militaire overwegingen gegolden, of politieke redenen, of is het incidentele diplomatiek?

Bgen Shalev. Nogmaals moet ik erop wijzen dat ik niet spreek uit naam van Israël maar uitsluitend namens mij zelf. Toen in 1965 de Fatah-acties tegen Israël begonnen — lang voor de oorlog van '67 waarmee het dan ook niets had te maken, noch met de daarna plaatsvindende bezetting van de westelijke Jordaanoever — werden die acties ondernomen uit het toen nog tot Jordanië behorende gebied van de „Westbank”. Hoessein was erop tegen en wilde dat verhinderen, maar hij kon niet doordat de terroristen de steun kregen van de plaatselijke bevolking en de gezagsdragers. Nu is steun van de bevolking een essentiële eis voor terroristen als de Palestijnen: krijgen zij die steun, dan is optreden mogelijk; zo niet, dan falen zij in hun opzet. Om die reden heb ik gezegd dat wij mijns inziens met de Sjiïten in Zuid-Libanon, die daar de meerderheid van de bevolking vertegenwoordigen, een overeenkomst moeten aangaan ter aanvulling op ons akkoord met de Christenen. Overigens, ook Haddads militia telde verscheidene Sjiïtische leden. Ik herhaal dat het mijn overtuiging is dat deze Sjiïten zelf alle belang erbij hebben te verhinderen dat de terroristen heer en meester spelen in hun streek. Die overtuiging berust uitsluitend op mijn militaire inzichten, niet op enig politiek akkoord in Libanon, want ik geloof niet dat wij dat zullen kunnen afdwingen. Israël heeft dat in het verleden wel gewild, maar alle pogingen daartoe hebben gefaald. Het is ook onmogelijk: als de Libanezen dat onder elkaar niet kunnen regelen, hoe zouden wij, van buiten, dat dan wel kunnen? Wij kunnen, als wij willen, wel heel Libanon onder onze controle brengen, maar de prijs zou verschrikkelijk hoog

zijn. De Syriërs deden dat, van 1976 tot 1982, met een groot aantal militairen, maar ook zij konden niet slagen. Wij zouden ons veel meer beperkingen in het gebruik van geweld moeten opleggen dan de Syriërs, maar het is onmogelijk een andere natie onderdrukt te houden. Kortom, zuiver uit militair gezichtspunt hebben wij een regeling nodig met de leiders van de bevolking in het gebied. Zij kunnen daar gezag uitoefenen en dat is van belang omdat er geen centrale regering is.

Wat nu UNIFIL betreft, die troepenmacht kon destijds niet verhinderen dat de Israëliëse nederzettingen werden beschoten en evenmin dat in Zuid-Libanon artillerieopstellingen werden ingenomen, waaronder ook lange-afstandsgeschut. Ook kon UNIFIL het infiltreren door terroristen niet voorkomen. Dat zeg ik niet bij wijze van kritiek; immers, iedere daarmee te belasten organisatie heeft haar beperkingen, de Israëliëse strijdkrachten zijn daarvan evenmin vrij. De beperkingen van UNIFIL zijn hoofdzakelijk dat zij geen strijdmacht is. Welnu, welk alternatief was er destijds? Afgezien van het evacueren van onze bedreigde nederzettingen, wat hadden wij moeten doen? Wij rekenden op UNIFIL om het te verhinderen maar die was machteloos en het zou niet fair zijn iets te eisen dat haar mogelijkheden te boven ging. Derhalve ben ik van oordeel dat onze beslissing tot militair optreden in Zuid-Libanon — niét dus in en om het staatkundige centrum Beiroet — juist is geweest omdat de capaciteit van UNIFIL ontoereikend was. Wij moesten daarbij dóór de bufferzone en voor zover mij bekend, zijn er stringente maatregelen getroffen om botsingen te voorkomen; die waren er dan ook nagenoeg niet. Ik kan mij echter indenken dat u het een beladen onderwerp vindt, omdat uw troepen zich daar bevinden. Dat neemt niet weg dat wij samen de beperkingen van UNIFIL en alle andere denkbare VN-samenstellingen niet over het

hoofd moeten zien. Ik heb daarstraks verwezen naar de Sinai. U herinnert zich ongetwijfeld dat in 1967 de VN-troepen daar door Nasser werden weggestuurd waarna hij zijn oorlog begon. Als het niét gaat om complete legers maar vooral om kleine groepjes terroristen, is UNIFIL nog veel meer beperkt.

Nóg een voorbeeld. Syrië kon met zijn artillerie de Amerikaanse militairen in Beiroet niet bereiken; kón dat ook niet wagen. Maar de terroristen wél: die konden het risico wel nemen omdat zij veel minder hadden te verliezen. Dus konden zij door de VN-troepen penetreren en de gevechtsaanraking tot stand brengen voor de Syriërs. Voor een reguliere strijdmacht is zoiets veel gecompliceerder.

Bijgevolg geef ik de voorkeur eraan de politieke overwegingen terzijde te laten voor zover die niét zijn gericht op een wederzijds verlangen naar vrede. Zodra beide partijen niet eendrachtig daarnaar streven, doen de beperkingen zich in hun volle zwaarte gevoelen. De UNIFIL kan het geweld niet verhinderen en als de tegenpartij dan toch daarmee begint, heeft de aangevallene geen andere keus dan de militaire optie. Laat ik proberen dat te verduidelijken met een voorbeeld in uw eigen sfeer. U kunt zich niet voorstellen dat Den Haag of Amsterdam onder artillerievuur zouden komen te liggen: dat is gewoon onvoorstelbaar. Nu wil ik niet Kiryat Shmoneh vergelijken met de ene of andere Nederlandse stad, maar denkt u eens aan een van de steden in het oosten van uw land: wat zou u hebben gedaan als die van over de grens bij herhaling met artillerie waren bestookt? Ik wens u dat niet toe, maar voor Israël wens ik dat evenmin. Er zijn echter problemen, die voortkomen uit haat, vijandschap, een op geweld stoelende politiek en soms zijn uitsluitend politieke stappen niet voldoende om dat geweld te beugelen. Ik geloof niet dat het gebruik van geweld noodzakelijk is,

en naar mijn mening ligt de oplossing ook niet daarin, maar soms kán het niet anders. En in deze tijden acht ik de aanwezigheid van een niét tot vechten gemachtigde VN-troepenmacht — die dus legitiem niét gevechtsbereid is — allerm minst een afdoende oplossing. Ik zie dat u daarover met mij van mening verschilt, maar het is mij onmogelijk mijn standpunt te wijzigen.

De voorzitter zegt, om wille van het gevorderde tijdstip nog slechts een enkele vraag te kunnen toestaan.

Ktz Van Waning trekt een parallel met Noord-Ierland, waar mensen zijn die weten wat zij willen en ook bereid zijn daarvoor te sterven. Hij is van mening dat er zo zeer velen zijn in het Midden-Oosten. Hij signaleert daarna een verschil in opvattingen tussen de VS en de West-Europeanen over aard en omvang van de bedreiging tegen de westerse belangen in het Midden-Oosten. Een verschil dat voortvloeide uit de nogal rechtlijnige, zo niet simplistische mening van de destijds nieuw aantredende regering-Reagan dat alle dreiging voor die regio uit het noorden, uit de Sovjet-Unie, zou komen en dat om die reden alle volkeren daar hun geschillen snel dienden te beslechten om zich eensgezind tegen die dreiging te keren. Hij wijst erop dat de VS sindsdien hebben moeten inzien dat het in elk geval zó gemakkelijk niet is. Maar terwijl de Amerikanen nog steeds volhouden dat ook de belangen van West-Europa daar op het spel staan, zijn de West-Europeanen daaromtrent veel passiever en beducht erin betrokken te geraken indien te vroeg gebruik zou worden gemaakt van militaire macht. Hij is nu benieuwd naar sprekers mening daarover.

Bgen Shalev. Naar aanleiding van uw uitspraak over mensen in het gebied die weten wat zij willen, is de vraag gewettigd welke mensen u daarbij op het oog hebt: zijn dat de

leiders, of de gewone mensen? Ik hoop echt dat „de mensen” in het Midden-Oosten niet nog meer oorlog willen en dat te eniger tijd in de toekomst de opstelling van de leiders door die openbare mening zal worden beïnvloed zodat er een omvattende vrede zal kunnen komen. Maar, zoals ik al vaker zei, dat is mijn hooop.

Alvorens uw vraag verder te beantwoorden, wil ik eerst nog een enkel punt naar voren brengen dat ik eigenlijk al eerder had moeten aansnijden. Het heeft geen betrekking op uw vraag, maar nu de voorzitter het einde van de discussie heeft aangekondigd, moet ik deze laatste gelegenheid wel benutten om dat ene punt alsnog te vermelden. Ik heb al gezegd dat ik het strategische probleem van de westelijke Jordaanoever grondig heb bestudeerd in verbinding met een mogelijke vredesovereenkomst ergens in de toekomst. Uit die studie heb ik twee conclusies getrokken die ik, zonder de analyse erbij te vermelden, aan u zou willen voorhouden.

- Uit veiligheidsoogpunt bezien is het níét noodzakelijk dat Israël de westelijke Jordaanoever annexeert. Daarbij gaat het mij uitsluitend om de veiligheid, níét om ideologische, nationale, religieuze of andere historische factoren die deze of gene Israëli tot voorstander van annexatie zouden kunnen maken. Voor het vredesproces is annexatie funest: men kan niet annexeren en tevens vrede sluiten, want er is geen enkele Arabier die met die annexatie akkoord zou gaan; ik ken geen enkele bewoner van de westelijke Jordaanoever die permanent zou willen leven onder Israëliisch bestuur.

- Zo lang er een bedreiging bestaat van Israëls veiligheid zal het noodzakelijk zijn een zeker aantal Israelische troepen te stationeren op bepaalde plaatsen van de „Westbank”, als voorzorgsmaatregel tegen een mogelijke aanval uit het oosten, in casu uit Jordanië. Níét

om de bevolking van het gebied onder de duim te houden, dus niet om de interne veiligheid, maar hoofdzakelijk op tactisch belangrijke punten langs de wegen die van de Jordaan landinwaarts voeren.

Nu dan uw vraag over de VS en West-Europa. Het spijt mij het te moeten zeggen, maar Europa is niet langer — of nog niet — een supermacht. In mijn inleiding heb ik gesproken van de beperkingen van de VS en de SU als supermogendheden, en daaraan heb ik onmiddellijk toegevoegd dat ik hun invloed zeker niet wil zien verminderen. De enige van die twee die rechtstreeks kan onderhandelen met zowel Israël als de Arabische wereld, zijn de VS. De Sovjet-Unie kan dat niet. Toch zou, als morgen de conferentie van Genève zou worden hervat, de Sovjet-Unie vrijwel geheel op de Arabische lijn zitten terwijl de VS de middenweg kiezen. Zo hebben de Amerikanen het in Camp David ook gedaan, en ik ben van mening dat een akkoord nooit mogelijk zou zijn geweest als president Carter niet zoveel inzet en inspanningen had geleverd en niet zo grote invloed had gehad op beide partijen.

Om vrede te bereiken zijn compromissen nodig, en die zijn moeilijk te realiseren. Ik denk bijvoorbeeld dat Egypte is gestopt met de besprekingen over autonomie omdat het inzag het punt te hebben bereikt waar beide partijen — en niet alleen Israël — compromissen zouden móeten sluiten. En waarom zou Egypte tot compromissen bereid zijn, nu het de hele Sinai inmiddels al moeiteloos had teruggekregen maar anderzijds zijn betrekkingen wenste te verbeteren met de andere Arabische staten die zo felle kritiek hadden geuit op de overeenkomst van Camp David? Waarom zou het dan op dat ogenblik méér concessies gaan doen? Concessies doen is een zeer moeilijk probleem, maar het moet wel gebeuren; niet alleen bij vredesonderhandelingen maar bij

alle overleg van welke soort ook, en wel door beide partijen.

Welnu, de VS zijn de enige mogendheid die kan optreden als bemiddelaar. Niet alleen omdat zij diplomatieke betrekkingen onderhoudt met alle betrokkenen maar ook omdat zij invloed heeft en omdat beide partijen op goede voet met de VS willen verkeren en samenwerken. Ik denk zelfs dat, als Arafat zijn beleid van afhankelijkheid van de Sovjet-Unie niet zou hebben gewijzigd in een politiek van toenadering tot de Amerikaanse invloedssfeer, er van vrede met Egypte geen sprake zou zijn. Daarom is de bedreiging tegen de VS niet alleen maar een technische zaak, want de positie van de VS in het Midden-Oosten is bovendien essentieel hierin dat zij het zijn die kunnen spreken: zij zijn in de eerste plaats een supermacht. Zij kunnen hun positie afbakenen, niet alleen hun sympathie verleggen van de ene naar de andere kant, en zij kunnen bovendien hun invloed naar beide zijden doen gelden omdat beide partijen overtuigd zijn van de objectiviteit van de VS.

Nu betref uw vraag niet Nederland, maar West-Europa. Voor zover ik dat kan beoordelen, wordt West-Europa sinds de verklaring van Venetië níét beschouwd als objectief indien het gaat om een politieke oplossing. Ik laat hier in het midden of dat oordeel terecht is. Maar aangezien er geen andere initiatieven van Europese zijde zijn geweest, rest de vraag wat West-Europa eigenlijk precies zou kunnen doen. Enige tijd na de verklaring van Venetië ontmoette ik in Brussel een vooraanstaande Europeaan en vroeg hem wat de volgende Westeuropese stap nu zou kunnen zijn. Hij antwoordde eerlijk: „Niets! Wij hebben een verklaring opgesteld, en daarbij moeten wij het laten. Misschien kunnen wij over twee jaar met een tweede verklaring komen, dat is alles”.

De praktische mogelijkheden van West-Europa, dat bestaat uit een

aantal landen met verschillende standpunten, lijken mij thans minder dan zo'n vijf of zes jaar geleden, vóór Mitterrand in Frankrijk aan de macht kwam en zich elders misschien ook nog enkele veranderingen voordeden. Ik denk ook dat West-Europa veel meer beperkingen ondervindt in zijn streven met eventuele diplomatieke activiteiten te komen tot iets dat werkelijk uitvoerbaar is. Het zit bij wijze van spreken langs de zijlijn, kijkt wat de Verenigde Staten doen, en legt af en toe een verklaring af die vooral de betrekkingen met de Arabische wereld niet zal mogen schaden. Om kort te gaan: laten wij het Midden-Oosten nu eens buiten beschouwing laten en zegt u mij dan over welke wereldproblemen West-Europa een gemeenschappelijk standpunt inneemt, en een gemeenschappelijke strategie volgt. Maar als de West-Europeanen al geen gezamenlijke visie kunnen ontwikkelen voor hun eigen problemen, waarom zouden zij dat dan wèl pretenderen ten aanzien van het Midden-Oosten?

Ik ben pro-Europeaan en ik zal de belangrijkheid van West-Europa bepaald niet ontkennen, zeker niet als ik het historische, culturele, evolutionaire of revolutionaire voorbeeld in aanmerking neem dat het de wereld heeft gegeven. Dat neemt

echter niet weg dat ik voor het ogenblik moet concluderen dat zijn politieke macht beperkt is. En dat, terwijl zelfs de veel grotere politieke macht van de Verenigde Staten niet meer dan slechts een kleine rol vermag te spelen. Enkele voorbeelden daarvan tot slot. In de eerste plaats het vraagstuk van de autonomie, waarover de besprekingen zijn gestopt. De VS kunnen daaraan niets verhelpen, zij kunnen Israël en Egypte níét dwingen de onderhandelingen te hervatten. In de tweede plaats het onmiskenbare falen van het Amerikaanse beleid in Libanon, als gevolg waarvan de VS daar gezichtsverlies hebben geleden en in politiek opzicht terrein verliezen. Verder dan de zogenaamde „Reagan proposals“. Aan dat initiatief heeft de Amerikaanse president voor de eerste maal in de geschiedenis zijn eigen naam verbonden — er is wel een Rogersplan geweest, maar nooit een Carterplan of een Nixonplan — en dat Reaganplan leed schipbreuk zonder dat de president ook maar fêts kon doen om het weer in beweging te krijgen.

Welnu, als ik dan die feitelijke onmacht van de supermacht vergelijk met wat West-Europa zou kunnen doen, kan ik — met alle respect voor West-Europa — toch mijn ogen niet

sluiten voor de beperkingen, die in aantal die van de Verenigde Staten nog verre overtreffen. Daarom kan ik moeilijk geloven dat West-Europa een uitvoerbare oplossing zou kunnen aandragen waar de Verenigde Staten slechts konden falen. Neem mij dat pessimisme niet kwalijk!

De *voorzitter* legt in zijn slotwoord in het bijzonder de nadruk op het door de inleider gegeven welgemeende advies de situatie in het Midden-Oosten níét te bezien door de Westeuropese bril maar met de ogen van de mens in het Midden-Oosten. Hij refereert aan de door bgen Shalev geschetste, en met cijfers geadstrueerde, wanverhouding van de wederzijdse krachten in het Midden-Oosten, en spreekt de hoop uit dat de ter vergadering aanwezige politici daaruit níét zullen concluderen dat het „dùs nog wel losloopt“ met de wanverhouding tussen NAVO en Warschau-Pact!

Ten slotte onderstreept hij de in de discussie ook bepleite drastische verbetering van het mandaat dat de UNIFIL in Libanon thans heeft, en sluit daarna de bijeenkomst met het uitspreken van zijn dank aan de inleider en aan hen die aan de discussie hebben deelgenomen.

ALS HET
ONER
DRUKNERK
GAAT...

Kranten
Periodieken
Boeken

Postbus 6
Meppel
Tel. 05220-70911